

Idrijski razgledi

Eden izmed izvirov Nikove (Foto: J. Car)

Letnik XI.

številka 4

31. decembra 1966

Izdaja

Mestni muzej v Idriji

Uredniški odbor:

inž. Ivan Gantar, Anica Munda,
Jurij Bavdaž, Slavko Poljanšek,
Jože Čar, Milan Božič.

Odgovorni urednik

Srečko Logar.

Izhaja vsake tri mesece.

Celoletna naročnina Ndin 4,
za inozemstvo Ndin 6.

Naslov:

Idrijski razgledi,

Idrija,

poštni predal 11,

telefon 7 61 35,

tek. rač.

pri NB Idrija

št. 5202/603-119.

Telegrami

Muzej Idrija.

Tiska tiskarna

»Primorski tisk«

Koper.

Pogovor z naročniki

Ko srečno končujemo 11. letnik, je prav, da v imenu uredništva in založnika odgovorimo našim naročnikom na nekaj ustnih in pismenih vprašanj:

Ne, ni nam uspelo, da bi se v Idriji zednili za izdajanje enega samega skupnega glasila. Mnogo lažje se namreč sporazumemo z zunanjim svetom, med seboj pa le težko. Res pa je tudi, da je bilo precej objektivnih oziroma tehničnih zadržkov. Uspelo pa nam je rešiti revijo, za katero upamo, da bo tudi prihodnje leto redno izhajala, ker je vsaj nekaj podjetij in ustanov pokazalo dobro voljo in nam obljubilo vsaj nekoliko finančne pomoči. Ta je seveda odvisna od kulturne zavesti tistih, ki odločajo, a ponekod je ni mnogo.

Obračun finančnega poslovanja objavljamo vsako leto. Iz njega lahko razvidite, da z naročnino ne krijemo niti četrte stroškov. Vse ostalo si moramo preskrbeti iz drugih virov in kar še manjka, pade v breme našega muzeja. Ekonomski račun bi nam torej narekoval povišanje naročnine, kar so nekateri naročniki tudi sami predlagali. Kje pa je zapisano, da bi našim občanom ne smeli nuditi nekoliko znanstvenih in propagandnih dobrin vsaj po znižani ceni? Poizkušali bomo torej ostati pri sedanji naročnini.

Bolj žalostno je dejstvo, da imamo mnogo naročnikov, ki nam dolgujejo naročnino za leta nazaj! Nekateri bi morali že prisilno izterjati, vendar bi se temu zelo radi izognili. Raje računamo na njihovo zavest dolžnosti v upanju, da se bodo le zganili in nam nakazali zaostalo naročnino, ki res ne predstavlja nikakega finančnega bremena. Proti nekaterim pa bomo morali le bolj ostro nastopiti.

List tiskamo v 1000 izvodih, vendar nam še vedno obleži nekaj izvodov na zalogi. Ta

ugotovitev pa je za naše občane zelo žalostna. V starih časih je socialdemokratski mesečnik »Naprej« izšel tudi v 1200 izvodih. Ze iz tega lahko sklepamo, kako visoko zavest so imeli nekoč naši napredni ljudje! Kje pa je danes ta zavest? Menim, da bi nam lahko vsi pomagali vsaj do tisočega naročnika.

Glede vsebine lista pa naslednje:

Uredniški odbor smo reorganizirali ter pritegnili nekaj mlajših in obetajočih ljudi. Obravnavati želimo vse probleme naše občine, ki imajo vsaj nekaj trajne vrednosti. Sodelavcev pa imamo premalo; posebno bi jih želeli več iz prosvetnih in šolskih krogov.

Premalo pišemo o naših vaseh. Ničesar ne bi bili bolj veseli kakor prispevkov o življenju naših ljudi na podeželju!

Najtežje pa je, da nekateri hočejo, naj pišemo več prav o tistem, česar drugi ne želijo. Ubirati moramo torej srednjo pot, vsem pa ne bomo mogli nikdar ustreči. Naj navedemo samo primer: rekli so nam, da po nepotrebnem zapravljamo precej prostora z naštevanjem vseh nepomembnih občanov, ki umrjejo. Mi želimo biti bolj demokratični, ker smo mnjenja, da je vsak še tako nepomemben občan zaslužil, da mu v listu posvetimo dve vrstici.

Nekateri želijo, da bi objavljali tudi osmrtnice in so jih pripravljani plačati, da bi tako ohranili spomin na dragega pokojnika tudi v našem listu. S prihodnjim letom bomo lahko ustregli tudi tej želji. Določili smo ceno Ndin 50.—, 100.— ali 200.—. Pri tem je seveda treba upoštevati, da je naš list tromesečnik.

Bolj kot nasvetov pa si želimo direktnega sodelovanja.

Uredništvo

Kam spadamo?

V naši občini se je močno razvnela razprava o ozemeljski pripadnosti, ki je seveda dobila močan odmev tudi v Novi Gorici in Kopru ter pri raznih republiških forumih. Močno pa je odjeknila tudi v raznih revijah in časopisih. Cvetko Vidmar je v prvi letošnji številki »Goriških srečanj« objavil daljšo razpravo in ji poskušal dati znanstveno osnovo, pri čemer pa je upošteval samo tiste činitelje, ki naj bi Idrijo povezovali z Novo Gorico, in se je seveda očitno zavzel za to povezavo. Tomaž Pavšič je objavil v 4. številki »Kapelj« razpravo, v kateri je uvodoma postavil nevtrarno stališče, v nadaljevanju pa se je vsaj med vrsticami močno opredelil za Goriško. Razpravo nekako končuje z ugotovitvijo, da Idrijca teče v Sočo. Če bi bila ta naša rečica vsaj plovna, bi ta razlog imel vsaj nekaj tehtnosti! Če pa hočemo biti v tem pogledu še nekoliko bolj vzneseni, pa lahko dokažemo, da je Idrijca nekoč v daljni geološki preteklosti tekla v Ljubljano (glej »Idrijski razgledi« IV/1.). V Idriji so bile izvedene že prve ankete, ki so se jasno opredelile za Ljubljano, »Glasilo obč. odbora SZDL Idrija« pa v zadnji 7.-8. številki nudi obilico gradiva in napoveduje nadaljnjo javno razpravo. Članke sta objavila tudi že »Delo« in »Primorske novice«, ki so hitele debelo ponatisniti Pavšičev članek in ga temu primerno tudi komentirati. Tudi 3. številka »Goriških srečanj« je takoj ponatisnila Pavšičev članek. Skupščina občine Idrija je v tem pogledu zaprosila republiški sekretariat v Ljubljani za znanstveno študijo, iz katere pa seveda nismo mogli dobiti nekega popolnoma jasnega odgovora, ker je v njej navedenih mnogo razlogov za opredelitev na vzhod, nekaj pa tudi za jug. Dejstvo je, da leži naša občina v nekem obmejnem regionalnem ozemlju, ki jo povezuje na vse strani.

Pregledati moramo torej vse činitelje, pa tudi taka kompleksna študija nam ne bo mogla dati nekega odsekanega odgovora za Notranjsko ali Ljubljano ali za Novo Gorico in Koper.

Najprej pa poiščimo razloge, zakaj je ta razprava dobila tudi nekaj nepotrebne žolčne primesi. Po ukinitvi idrijskega okraja smo bili združeni najprej z okrajem Tolmin. Po ukinitvi tega okraja smo prišli pod Novo Gorico in potem pod Koper. Ne samo idrijski meščan, kakor navaja Tomaž Pavšič, ampak vsi občani smo dovolj kruto občutili, kaj smo medtem izgubili!

Naj na tem mestu navedem samo nekaj primerov: iz naše občine je bilo v povojnem času odseljenih kar 7 strokovnih šol. Idrija je imela najstarejšo gozdarsko šolo, ker ima za to najugodnejše prirodne pogoje. Po vojni je bila takoj obnovljena, potem pa preseljena v Postojno. Na našem ozemlju je bila ustanovljena prva gozdarska uprava. Danes spadajo naši gozdovi pod Soško gozdno gospodarstvo v Tolminu. Elektro podjetje imamo prav tako v Tolminu oziroma v Novi Gorici. Zavod za socialno zavarovanje je sicer nosil naslov »komunalni«, torej občinski, sedež pa ima v Novi Gorici. Tu smo imeli tudi pokrajinsko turistično organizacijo »Goriška turistična zveza«, od katere smo se le mukoma odtrgali, ker od nje nismo imeli prave koristi. Tu imajo še danes svoj center ribiči in, kar je še bolj značilno — tudi lovci, čeprav imamo v naši občini 7 lovskih družin. Cestno podjetje imamo v Novi Gorici. Tudi vsi telesnovzgojni pokrajinski forumi so šli iz Idrije, med njimi tudi smučarski. Prav v zadnjem času, ko je bila v modi komasacija, smo tudi naš avtopark prenesli v Tolmin. Narodna banka ima svoj sedež v N. Gorici. V Idriji imamo Komunalno banko, torej občinsko, njen sedež pa je v N. Gorici. Tudi poštno podjetje je v Novi Gorici. Ne bi tega našteval še naprej. Takrat nas občanov ni nihče vprašal, če se strinjamo z vsemi temi odselitvami. Namigi so prišli od zgoraj in naši voditelji so jih slepo izvršili, ker njim ni šlo za občinske koristi, pač pa za stolčke, zato so vedno tanko prisluhnilli navzgor in se spretno izognili zameri pri močnejših. Ljudje pa so vse to videli in potihoma godrnjali. Nekdo je napol zares napol v šali pripomnil v gostilni, da nam bodo odnesli tudi rudnik. Sogovornik, prav tako rudar, mu je pojasnil, da tega ne bodo mogli napraviti, utegne se pa zgoditi, da bodo preselili rudniško upravo. V tem razgovoru je mnogo ljudske ironije, prav toliko pa tudi zdrave ljudske pameti. In če smo ugovarjali, so nam rekli, da smo lokalpatrioti, čeprav je bil prav lokalpatriotizem tisti, ki je povzročal vsa ta pretiravanja. Prav ima Pavšič, ko trdi v svoji razpravi, da smo vsega tega krivi Idrijčani, ker smo imeli dovolj ljudi na vodilnih mestih. No, Idrijčanov je bilo prav malo, nobenega pa ni bilo, ki bi bil zastopal interese naših občanov. Prav gotovo je bilo nekaj teh selitev potrebnih in upravičenih, vse pa prav gotovo ne. Vsako pretiravanje pa se enkrat maščuje. Vedno smo slišali: »V Idriji

imate rudnik!« Desetletje je moralo preteči, ko smo prišli do spoznanja, da rudnik sam ne bo mogel prevzemati vse odvečne delovne sile in da bo naši občini potrebna še kaka druga gospodarska panoga.

Oglejmo si najprej zgodovinska dejstva: prava zgodovina naše občine se začne šele z odkritjem rudnika leta 1490, ko je naše ozemlje spadalo pod tolminsko fevdalno gosposko. Toda že leta 1580 je idrijsko ozemlje definitivno prevzelo avstrijsko cesarstvo in nas navezalo na Notranjsko oziroma Kranjsko. Takrat je bila potegnjena tudi deželna meja med idrijsko in cerkljansko kotlino. To je pa tudi tista prirodna in zemljepisno utemeljena meja, ki še danes deli našo občino v dve zemljepisno zaokroženi in ločeni gospodarski enoti. Leta 1949 je naša republika začela z odstranjevanjem pasivnih občin. Žal je bila med njimi tudi cerkljanska in so jo zato pridružili idrijski. Zadevna anketa je imela samo formalni značaj. Danes bi lahko mnogo govorili o tem, če je republika pravilno ravnala. Ali je res prav, da je sosednja občina dolžna prevzeti pasivno občino? Ali ni morda republika tista, ki bi morala skrbeti za pasivne občine in jim pomagati toliko časa, da bi se gospodarsko postavile na svoje noge? Navedel bi samo nekaj besed iz zelo značilnega govora, ki ga je imel predsednik idrijske občine Janez Dolenc ob letošnjem občinskem prazniku: »Hočem povedati to, da je vsa naša skupnost gradila bazo in največja osnovna sredstva. Danes pa se pretirano skrbi, da ostaja akumulacija teh sredstev zelo lokalna in se zato razlika med razvitimi in nerazvitimi kraji čedalje bolj veča.« (Glej »Idrijski razgledi XI/3.) In prav Cerkljo ima največ pravic do povračila iz naslova NOB! Prepričan sem, da se bodo tudi pri nas enkrat pravilno izoblikovale zemljepisno-gospodarske občinske enote in takrat bo Cerkljo prav gotovo dobilo svojo občino, katere mu neki krajevni urad ne more nadomestiti.

Rapalska pogodba, ki je potegnila državno mejo enostavno po razvodju med Sočo in Savo, nas je tesno povezala s Primorsko v skupni in zelo težki borbi proti fašističnemu okupatorju. Deveti korpus je bil izrazito primorski in je največ deloval na našem sedanjem občinskem ozemlju. Napačno bi bilo, če bi sedaj vse te stike, ki izvirajo iz skupne borbe, enostavno prekinili. Še bolj pa bi bilo napačno, če bi se zaradi tega morali danes vezati izključno na Goriško!

V zemljepisnem pogledu ležimo na meji med alpskim in dinarskim svetom, na razvodju med Sočo in Savo. Glede kompleksne povezave pa so danes odločilne predvsem prometne zveze. Tu pa je računica kaj eno-

stavna: do Kopra, katerega moramo imeti za središče sedanje Primorske, je iz Idrije 106 km, do Nove Gorice 63 km in do Ljubljane 56 km. In ker je Ljubljana tudi glavno mesto naše republike, je jasno, da se bomo opredelili za Ljubljano. V Ljubljani so tudi vsi specializirani zdravstveni centri in zavodi, kar je važno posebno za poklicne rudarske bolezni, zato je logično, da smo se v medicinskem pogledu opredelili za Ljubljano. Iz istih razlogov so se za Ljubljano opredelili tudi vsi prosvetni in šolski krogi.

V »narodnostnem« pogledu se Idrijčani nismo nikdar počutili niti Primorci niti Notranjci. Vedno smo bili samo zavedni Slovenci! Prav zanimivo je, kako se še danes neki krogi poskušajo boriti za rapalsko mejo, ki naj bi še vedno potekala ob Hotedršici in preko Razpotja, čeprav bi bili morali to mejo porušiti takoj po osvoboditvi tudi v medsebojnih stikih. Težnja po tem življenju v slovensko skupnost pa je bila še leta 1950 velika politična deviacija, ki se je kaznovala s še večjo črno piko. Šele danes smo torej prišli tako daleč, da o naši pripadnosti lahko javno razpravljamo. Imamo torej pravico, da odločimo sami, v Novi Gorici, v Kopru in v Ljubljani pa so dolžni, da našo odločitev upoštevajo. Torej — roke proč od vsakega pritiska.

Ob ukinitvi okrajev so mnoge službe obvisle v zraku, ker so bile preobširne in pretežke za eno samo občino, zato moramo sedaj iskati neke medobčinske povezave. Logično je, da jih naša občina išče iz popolnoma gospodarskih razlogov v smeri Ljubljane. Gospodarski razlogi pa danes ne dopuščajo več nikakršnih sentimentalnosti. Te medobčinske službe prav gotovo niso neke stalne teritorialne oblike in bodo stalno doživljale razne spremembe. Prav to pa bo prav gotovo narekovalo občinam že v bližnji bodočnosti, da bodo pri svojem gospodarskem utrjevanju iskale svoje lastne vire tudi v združevanju raznih danes zelo razcepljenih služb. Naj navedemo nekaj primerov:

Danes imamo v Idriji tri denarne zavode oziroma njihove podružnice, zato mora našemu rudarju, ki želi posojilo za pralni stroj, odobriti kredit Nova Gorica. Ali ne bi mogli te zavode združiti v enega samostojnega? Služba družbenega knjigovodstva že davno več ne spada k banki, pač pa k občini, kjer imamo ostale inšpekcijske službe. Občinski finčni inšpektorji bi mnogo lažje pregledovali poslovanje podjetij in ustanov, obenem pa bi lahko opravljali tudi inšpektorsko službo, ki je nujno potrebna v tem našem skrajno zapletenem računovodstvu, česar bi bili posebno veseli manjši zavodi, ki iz gmotnih razlogov ne morejo nastaviti finčnih

strokovnjakov. Res je, da je zadnji zvezni predpis zahteval za ustanovitev samostojne banke zelo visok denarni polog. Res pa je tudi, da smo takrat mnogo brali o protestih proti temu predpisu, zato zelo dvomimo, če bo dolgo ostalo pri njem. V Idriji je pred prvo svetovno vojno vsaka politična stranka ustanovila svoj denarni zavod in vsi so lepo shajali še nekaj let pod italijansko okupacijo. Pa ne samo to: ti zavodi so se tudi zagrizeno borili proti italijanskim posegom v slovensko lastnino, posebno pa so poskušali pomagati našim obubožanim kmetom, da bi ohranili svojo slovensko zemljiško lastnino. Ker so bili politično razdvojeni, se niso mogli združiti. Kaj pa nas danes razdvaja? Samo predpisi! Ali v naši občini res nismo dovolj močni, da bi ustanovili eno samo samostojno banko, ki bi opravljala vse denarne in finančne posle? V mestu imamo samo eno poslopje, ki je grajeno za banko.

Pravijo, da tudi naše sodišče nima prave bodočnosti, ker sodnik nima dovolj dela. Upam, da sedaj ne bomo začeli govoriti o geojuridični pripadnosti geojuridične regije! Sodnika za prekrške pa smo izbrali na Vrhniko in mu moramo plačevati honorar in dnevnice, da nas obišče od časa do časa. Ali se ne bi dalo združiti ti dve sorodni službi? Nam občanom je pač vseeno, kdo nas obsodi. Verjetno pa tega predpisi ne dopuščajo. Sicer pa smo v dobi samoodločanja!

In koliko je v občini še takih služb?

Sicer pa: *na razširjeni seji Skupščine občine Idrija dne 12. novembra 1966, kateri so prisostvovali tudi zastopniki vseh političnih, gospodarskih, šolskih in prosvetnih ustanov, je bilo soglasno sklenjeno, da se ozemlje idrijske občine kompleksno pridruži ljubljanskemu ozemlju.*

Odločitev je torej padla in vsaka nadaljnja razprava je odveč.

LJUBOMIR KOLER:

Delo partijske mladine med obema vojnama

Dne 16. oktobra leta 1934 smo se zbrali na celičnem sestanku v mojem stanovanju pri Šuranu na Medvejem brdu pri Ljubljani. Prisotni so bili Jože Prohaska, Herman Majnik, Miro Markič, Škerjanc, Pečnik in Ljubomir Koler.

Sekretar je poročal o mednarodni politični situaciji in primerjal italijanski fašizem z nemškim nacional socializmom.

V diskusiji smo ugotovili, da si je italijanski fašizem postavil v svoj program kot glavno nalogo boj proti komunizmu in vsemu, kar je bilo naprednega.

S požigom Slovenskega narodnega doma v Trstu dne 13. julija 1920. leta so fašisti začeli v skladu s svojo rasistično politiko uničevati slovensko-hrvaške narodne manjšine v Italiji. Temu početju so botrovali vsi oblastveni organi do najvišje cerkvene gospode. Posluževali so se vseh metod — od požigov, raznovrstnih umorov, laži in obljub do javnih terorističnih nastopov.

Kar je italijanska fašistična vlada odredila proti slovanski manjšini, so krajevne oblasti podvojile.

V imenu dvatisočletne kulture so v kratkam času uničili vse kulturno-prosvetne dobrine slovanske manjšine. Ko jim ni ostalo drugega, so se spravili kot krokarji še na slovenske napise na grobovih.

Ze jesen 1920 so bili, kakor piše Cotone Cornelo v svoji knjigi o šolstvu v Istri, vsi

slovanski komunistični krožki uničeni in sežgani.

Dne 27. januarja 1921 so fašisti uničili srbsko čitalnico v Trstu.

Dne 22. marca je zgorela knjižnica hrvatskega društva »BRATINSTVO« v Volovskem.

Julija je bil napad na Delavski dom v Trstu, kjer je imel svoj sedež in svojo bogato knjižnico ljudski oder.

Dne 2. novembra je zgorel Narodni dom pri Sv. Ivanu v Trstu. Samo nekaj dni pozneje je doletela enaka usoda dvorano konzumnega društva v Rojanu, dne 12. novembra pa tudi dvorano pevskega društva Adria v Barkovljah.

Narodni dom na Proseku so zasedle oblasti.

Tako so gorele slovanske čitalnice in knjižnice po celi Istri in Slovenskem Primorju.

V dokaz naj navedem, da ni zgorela v tistem času nobena židovska sinagoga, nasprotno, vsi rasistični napadi so bili usmerjeni samo proti slovanskemu življu. Vse, kar se je proti Židom zgodilo poznejša leta v Italiji, je bilo več ali manj zaradi nemškega vpliva.

13 LET POZNEJE

Dne 30. januarja leta 1933 je postal Adolf Hitler nemški kancler. V maju 1933 so začeli nacisti po italijanskem vzorcu organizirati

požiganje knjig. Izpolnilo se je Heinejevo prerokovanje: »Tam, kjer se knjige požigajo, se na koncu žgejo tudi ljudje.«

V letu 1935 je izdala nemška literarna zbornica seznam knjig, ki so bile prepovedane in uničene. Tako so Nemci legalizirali svoja barbarska dejanja. Medtem pa so italijanski fašisti požigali ne le knjige prepovedanih avtorjev, požigali so vse, kar je bilo napisano v slovenskem ali hrvaškem jeziku, pa čeprav so bili to tudi prevodi iz italijanske literature.

18 LET ZA ITALIJANSKIMI FAŠISTI

je Hitler po petih letih svoje oblasti dal splošni ukaz za tako imenovano kristalno noč od 9. do 10. oktobra leta 1938. V tej noči so nacisti izvedli splošni napad na židovsko prebivalstvo. Predvsem pa proti sinagogam. V to akcijo se policija ni smela vmešati, gasilci pa samo toliko, da bi omejevali požare na drugih stavbah. Po predhodnem ukazu so morali vse arhive v sinagogah odnesti in zavarovati. Tretji ukaz se je glasil, da je treba v teku noči aretirati 20 do 30.000 predvsem bogatih Židov. Celotna akcija naj bi potekala pod nadzorstvom SS policije. Vse požige naj bi opravila SA v civilu. Po izpodbah prič pred nürnberškim sodiščem so gasilci sami požigali sinagoge.

Obračun te noči je bil 191 požganih sinagog, 76 sinagog demoliranih, 7500 uničenih in okradenih trgovin. Škoda je bila ocenjena na več sto milijonov mark.

Na celičnem sestanku smo ugotovili, da je bila razlika med italijanskimi fašisti in nemškim nacizmom v začetni fazi ta, da je laški fašizem rasistično ofenzivo proti Slovencem in Hrvatom v Istri ter v Slovenskem Primorju načrtno zakamufliral v iredentistična laška čustva, to pa iz gospodarskih in političnih razlogov. Nemški nacizem pa je vzel za glavno tarčo židovski narod, ker v okviru svojih državnih meja pač niso imeli drugega naroda, ki bi po gospodarskem potencialu presegal židovsko skupnost.

Herman Majnik je predlagal, naj prva celica ostane v istem sestavu, kot je bila pred aretacijo sekretarja Antona Mihevca. Za novega sekretarja je predlagal Jožeta Lazarja. Tako je predlagal iz varnostnih razlogov.

Drugi njegov predlog je bil, da se formira tretja celica. Člani te celice naj bi bili Bogomir Koler, Lubo Kolakovič, Cveto Kolakovič. Oba predloga sta bila sprejeta. Do ustanovitve te celice pa je prišlo šele leta 1935.

Skerjanc je predlagal čim večjo aktivnost na državni meji, da bi preprečili sodelovanje s fašistično Italijo. V ta namen naj bi organizirali več celic v Sloveniji.

Ves nadaljnji sestanek je potekal v diskusiji o finančnih sredstvih, orožju, literaturi in taktiki delovanja zaradi nastale situacije.

Sestanek je bil prekinjen, ker sta dva orožnika iznenada obiskala Šurana v spodnjem stanovanju. To se je zgodilo slučajno, vendar sestanka nismo nadaljevali, ker so se tovariši razšli.

19. 10. 1934. leta sta odpotovala iz Ljubljane po Poljanski dolini Herman Majnik in Markič s kolesi proti meji. Dobro tri ure za njima sva odrinila s Pircem z osebnim avtomobilom za njima. S seboj sva imela orožje in nahrbtnike. Nekoliko kilometrov za Škofjo Loko sva dohitela tovariša, ko sta počivala pod drevesom ob cesti. Povedala sta, da so ju legitimirali žandarji in jima pregledali vse žepe, spraševali so ju, kam potujeta; ko sta povedala, da gresta v Ziri, so ju spustili dalje. Markič je imel emigrantsko osebno izkaznico, Herman pa izkaznico Slovenskega planinskega društva iz Ljubljane. Zmenili smo se, da se odpeljeta s kolesi do prve hiše pod pretvezo, da imata poškodovano zračnico, spravita kolo in se obadva peljeta dalje na enem kolesu. S Pircem sva čakala nekoliko dalje, dokler se nista pripeljala. Dal sem jima še zadnja navodila za prehod čez mejo, nato smo se poslovili in odrinili vsak na svojo stran. Pirc je odpeljal tovariša z avtomobilom dalje proti meji, medtem ko sem se jaz vračal s kolesom počasi proti Loki. Tik pred mostom me je ustavila žandarmerijska patrulja, me vprašala za prometno knjižico od kolesa in ko so ugotovili, da se ne glasi na moje ime, so zahtevali osebno izkaznico, vendar jim tudi ta ni bila dovolj, moral sem z njima na žandarmerijo, kjer me je narednik zaslišal, kdaj sem šel iz Ljubljane in čigavo je kolo. Po polurnem čakanju mi je sporočil, da me bodo zadržali do naslednjega dne. Po dolgem pregovarjanju sem ga prepričal, da me je pustil prespati v bližnji gostilni, ki je imela tudi prenočišča. To me je sicer stalo, vendar mi je uspelo videti Pirca, ko je peljal skozi Loko sam proti Ljubljani.

Drugi dan so mi dovolili odhod proti Ljubljani z naročilom, da se javim na policiji — seveda tega nisem napravil.

Ko se je vrnil Markič, je poročal, da sta prišla srečno v Idrijo in takoj drugi dan oddala časopise nekemu tovarišu, ki jih je naložil v kovček in odpotoval z avtobusom proti Gorici. Tako nam je uspela še ena ukana proti žandarjem.

Proti koncu oktobra leta 1934 se je preselil k meni iz Bosne Vladimir Kenda z namenom, da bi nadaljeval študij v Ljubljani. Izrazil je željo, da bi ga vključil v revolu-

cionarno delovanje proti laškemu fašizmu. Pri tem sem mu povedal, da v kratkem odri- nem v Idrijo in takoj je izrazil željo, da gre z menoj. Ko sem ga opazoval, sem prišel do prepričanja, da komaj čaka, kdaj odrineva, vendar mu nisem hotel povedati, ker sem take pohode držal v največji tajnosti; zaradi »Ovre«, ki je bila med nami, sem moral naj- ožji krog udarne pesti budno paziti. Vedel sem natančno, da bodo težko prodrli v našo sredino, ker smo imeli zelo zavedne fante, ki niso bili nikjer povezani in kompromi- tirani.

29. oktobra sem izročil Ladu revolver tipa Gasser kaliber 9 z naročilom, naj ga pre- gleda in očisti. Na njegovem obrazu je bilo opaziti neverjetno veselje. Ni me več vprašal, kdaj greva, vedel je, da ne bo dolgo, ko odri- neva. Zelo redko se je dogodilo, da sem oseb- no vzel koga čez mejo s seboj. Najrajši sem hodil sam ali pa tako, da smo se na laški strani dobili na javkah. 30. 10. 1934 sem ga poklical okoli 3. ure, vzela sva orožje brez nahrbtnikov, nato sva se posamič napotila na postajo, usedla sva se vsak v drug vagon in se odpeljala na Vrhniko. Pri izstopu je Lado prvi zapustil postajo. Službujoči žan- dar se ni zmenil za njega, ker je bila vsa njegova zunanost študentovska. Ko sem opazil, da se je z njim vse posrečilo, sem zgrabil za pleteno košaro kmetice, ki se je vračala s trga v Ljubljani, pri tem sva se pogovarjala o moji stari materi, medtem pa sva prišla do vrat, kjer pa na moje veli- ko začudenje ni bilo več žandarja. Hitro sem smuknil za Lado po cesti v smer Smrečja; ko sem ga dohitel, sva krenila s ceste v breg proti Rovtam. Spotoma je začelo deževati. Čim višje sva se spenjala, bolj je bilo mrzlo, deževalo je pa tako, da sva bila popolnoma mokra. Okoli osme ure sva prispela neopazno v Rovte. Oglasila sva se pri že znanem Juletu Glihu. Pripravil nama je večerjo; medtem ko sta se sušila mokra plašča, sva večerjo s tekom pospravila, nato sva šla pod streho in se zakopala v seno, da nama je bilo kar prijetno. Kmalu sva oba zaspala. Proti jutru me je Jule začel vleči za noge. Pošepetal mi je na uho, da je ura 3 in da je čas oditi. Tema je bila kot v rogu. To so bili trenutki, ko si moral iz toplega brloga na dež in mraz v negotovost. Poklical sem Lada, ki me je začudeno gledal izza svojih cvikarjev, kot da me prvikrat vidi. Tudi njemu se ni ljubilo na mraz, kot da bi oba slutila nesrečo. Ko sem zarenčal po vojaško, sva bila v dveh minutah pripravljena; sledilo je stiskanje rok. Skočila sva po vaški poti proti meji navzdol in odrinila od ceste na desno proti meji. Deževalo pa je tako, da je kar pokalo, voda je drla po bregu navzdol, da sva več-

krat padla zaradi spolzke ilovice. Kljub na- poru sva prispela na cesto, ob kateri se je vila državna meja. Dolgo sva oprezovala in poslušala, nakar sva šla potihoma naprej, sto- pila na trdo žirovsko cesto in smuknila čez Soro, bila sva v Italiji.

Napolnila sva orožje in se jela vzpenjati navzgor proti Dolem; na vrhu je bila tako gosta megla, da ni bilo videti ničesar. Ta kraj sem tako dobro poznal, da mi ni delal preglavic. Zaradi tega sva se hitro in uspešno prebijala naprej in ko sva prišla iz gozda, sva bila v Doleh. Zdanilo se je z gosto meglo in občasnim dežjem, zato sva jo mahnila kar čez cesto, v upanju, da na ovinku pri Zajcu ne srečava nikogar. To je bila najina največ- ja napaka: na ovinku sta se prikazala dva civilista v neposredni bližini, moral sem se hitro odločiti, zato sem naročil pripraviti orožje, šla sva mimo njih in držala roke v žepih plašča — pripravljena na strel. Pri sre- čanju sem spoznal, da sta agenta politične policije. Šla sva mimo njih, pri tem sem bil za trenutek hitrejši — nagonsko sem se obrnil in ni jima kazalo drugega, kot ostati na miru. Spoznala sta, koga imata pred seboj; tako sta bila presenečena, da se nista mogla takoj znajti. Počasi sva se začela umi- kati tako, da sva ju imela stalno pred očmi, ko pa sta videla, da sta iz dostrela, sta se spustila za nama. Zavila sva hitro za kozolec pod cesto, ki nama je kril umik go gozda, da Laha nista prišla do strela.

V gozdu sva se oddahnila, ker naju je bolj duševno zmučilo to, kot pa če bi prišlo do borbe. Bilo mi je pa tudi jasno, da bosta obvestila vse varnostne sile v Idriji in oko- lici, zato sva hitro krenila na Jelični vrh.

PRI HANI NA JELIČNEM VRHU

Previdno sva se po sadovnjaku pribli- ževala hiši, kajti bila sva več kot gotova, da naju že iščejo. Ko sva pregledala okolico hiše in ugotovila, da ni nikogar, sva skočila na cesto in neopazno smuknila v vežo. Oba sva napeto poslušala, če bi slučajno ne bil v notranjosti kak financar ali tujec. Z orož- jem v rokah sva stopila v kmečko izbo. Hana je sedela za mizo in strgala krompir. Gledala naju je začudeno, ker sva se ozirala okoli, kot da sva prvikrat v hiši. Vprašala naju je: »Kaj se ne zaneseta name, fanta?« Da sem prekinil smisel vprašanja, sem jo hitro vprašal, če je Kofolova Hanca doma; Hana je rahlo pokimala, zato sem takoj sko- čil po stopnicah v podstrešno stanovanje. Hanca je sedela za mizo in klekljala; ko me je zagledala, se je veselo nasmehnila in mi ponudila roko v pozdrav. Izročil sem ji neko- liko izvodov časopisa Istra ter nekaj brošur

in ji zaupal, da naju Lahi že iščejo. Opozorila naju je, naj se paziva sosednje hiše, ker so tam stalno karabinjerji in financarji. Rekla je, da ni izključeno, da ne bi prišli tudi k njim, zato je svetovala, naj greva čimprej v gozd, v mraku pa dalje. Nato sva se prisrčno poslovila in odšla.

Spodaj nama je mati Hana Lapajnova pripravila večerjo in naju povabila, naj se usedeva in pojeva. Ko sva s tekom pospravila večerjo, sem Hano tolažil, da jo s prvim mrakom odkuriva nazaj v Jugoslavijo, vendar nisem prepričal skušene Hane, ni mi hotela oporekati, v odgovor mi je položila roko na rame in vprašala, ali bova še jedla. Oba sva se zahvalila in se jela ogledovati skozi okno na cesto.

Čez nekaj časa me je poklicala v kamro, kjer mi je začela pripovedovati, da odkar je zgorela kolonija v Idriji, nima več miru pred karabinjerji, tako da kjer koli se z nji mi sreča, ji stalno grozijo. Živi v stalnem strahu, da bi ji napravili hišno preiskavo, zato ne bi hotela, da naju odkrijejo v njeni hiši.

Najmlajši sin Štefe nas je prišel opozoriti, da se je začelo temniti ter da je gosta megla. Lado je stal pripravljen, oblečen v siv plašč, na glavi je imel klobuk s širokimi krajci, v rokah je držal očala in jih pridno čistil — to je delal ob vsaki priložnosti, iz žepa mu je gledal ročaj velikega revolverja Gasser. Občudoval sem ga, kako se je hitro vživel v hajdukovanje; vedel sem, da imam zvestega tovariša.

ODHOD V TEMO

Oba Hanina fantiča sta skočila na ogled pred hišo in kmalu sta se vrnila nasmejana in ponosna, da sta opravila nalogo: pot je bila prosta. Skočila sva čez cesto v breg. Megla naju je jela ščipati v pljuča, mokro brinjevo vejevje je zadevalo ob hlačnice, da je voda kar tekla v čevlje, vendar sva brez besed rinila dalje, da bi čimprej prišla nad Idrijo. Po enournem pohodu čez drn in strn sva prispela nad Idrijo, zato sem določil počitek.

Oba sva tiho gledala okoli sebe, da bi ugotovila, kje sva. Čez nekaj časa sva spoznala, da lahko greva naravnost na Veliko ravan, kjer je bila tako imenovana Volčja jama, vendar je bila za naju neuporabna, ker so jo poznali tudi Lahi, zato sva se ji spoštljivo umaknila.

Hodila sva tako, da sva se umaknila Kumrovi hiši ter se spustila navzdol po sadovnjaku mimo Sternela do Polža. Ustavila sva se v kozolcu zaradi velikega naliva. Kenda je stopil v temni del kozolca ter sedel

na kup listja, medtem ko sem jaz skočil na Lužo, kot so takrat rekli kraju, kjer je stanovala moja mati. Hiša je imela v spodnjem stanovanju okna čisto nizko pri zemlji. Potrkal sem na okno in se nekoliko umaknil na stran zaradi nevarnosti, da bi ne bila v hiši kakšna zaseda. Prej razsvetljena soba je bila naenkrat v temi. Nekdo je ugasnil luč, vendar se mi to ni zdelo sumljivo, ker sem vedel, da bi nas pri odprtem oknu in svetlobi v sobi utegnil še kdo videti. Okno se je rahlo odprlo, nekdo je pomolil ven glavo in tiho vprašal, kdo je. Po glasu sem spoznal brata Bojana. Hitro sem mu izročil tri pisma za Alojza Gliho z naročilom, da obvesti Hermana, naj prideta z Lazarjem na kratek sestanek ob 3. uri zjutraj v Gregorčičevo ulico št. 559 (ta ulica se je takrat imenovala Via regina Elena). Komaj sem bratu vse povedal, mi je že v eni sapi začel praviti, da so me ta dan že trikrat iskali karabinjerji v hiši. Svetoval mi je, naj grem takoj stran od hiše, v naglici mi je prinesel kos kruha ter me tako rekoč odrinil. Skočil sem čez cesto h Kosovi hiši, kjer sem se skril za drva, kajti po ozki cesti so se pomikale temne postave. Po svetlikajočih se belih prečnih pasovih sem lahko ugotovil, da so karabinjerji. Še bolj me je prepričalo dejstvo, ker so štiri metre od mene začeli razbijati po vratih maminega stanovanja.

Ko so jim odprli, so se vsi zbasali v malo stanovanje ter zaprli vrata za seboj.

NA BEGU PRED KARABINJERJI

Po vsem, kar sem videl, mi ni ostalo drugega, kot da sem jo hitro mahnil po najbolj temnih kotih v Povžev kozolec.

Lado je kar oživel, ko me je spet zagledal in me vprašal, kje sem bil tako dolgo. V odgovor sem mu dal kos kruha, ki ga je začel takoj jesti. Sam sem sedel in začel razmišljati o stanju, v katerem sva bila.

Deževalo je neprenehoma, zato ni bilo upanja, da bi se kje posušila. Zaradi skrajno nevarne situacije nisem hotel s Kendom do nobenega člana celice, ker mu ti še niso bili poznani. Drugič pa zato ne, ker sem ga sam na svojo roko vzel s seboj.

Odločil sem se, da opraviva sestanek in odideva naslednji dan nazaj v Jugoslavijo. Ker pa je bilo treba še čakati na sestanek celih pet ur, sem se odločil, da ta čas prebediva pri Pivkovih za Trojico; to je bilo zelo tvegano, vendar sem upal, da naju tam ne bodo iskali, ker me je Lisička že enkrat izdala.

Glede mojega načrta sva se pomenila z Ladom in krenila na Bruševše; pri tovarni sva šla čez most, a na ovinku za tovarniškim

zidom sva srečala sumljivega civilista, ki je slonel ob zidu in gledal v Idrijco. Ko sva šla mimo njega, se ni zmenil za naju. Ko pa sem se na mostu obrnil, ga ni bilo več. To se mi je zdelo sumljivo. Takoj sem se spomnil, da imajo v tovarni telefon, zato sem bil prepričan, da je šel telefonirat. Zaradi tega sva z Lodom pretekla razdaljo od mostu do Puharjeve gostilne in zavila po stezi navzgor proti cerkvi svetega Antona. Nisva še prišla do polovice hriba, ko sva zaslišala, kako se je ustavil pred gostilno veliki karabinjerski avto (imenovali so ga torpedo). Iz njega so poskakali do zob oboroženi karabinjerji in jo ubrali za nama po stezi navzgor. S težkimi vojaškimi čevlji so tako ropotali, kot da bi šel za nama cel bataljon.

Pri cerkvi sv. Antona sva se za trenutek ustavila ter pogledala nazaj; na polovici hriba so se gnetle temne postave in molče rinile navzgor. Silhuete pod menoj so nama nudile edinstven cilj za dolgoletni obračun, vendar tega nisva smela storiti, ker bi s streljanjem zvalila vojaštvo iz kasarne ter tudi tiste, ki so se vračali iz mesta in teh ni bilo malo, saj je skoraj pol garnizona dobilo vsak dan prost izhod.

Od cerkve sva se napotila s pospešenim korakom po cesti navzdol v smer proti »Palacini«. Spotoma sva srečavala vojake ter podoficirje, ki so se vračali v vojašnico; bila sva jim sicer sumljiva, ker so se vsi obračali za nama, nihče pa naju ni vprašal, kam greva. Posamezne vojake sem pozdravljal v italijanščini, da bi odvrčal sum. Vse je kazalo tako, da so slišali za naju. Po takšni ugotovitvi sva z Lodom takoj krenila s ceste na hrib, kjer je bila popolna tema in v naslednjem trenutku sem že zavil po bregu proti vojašnici navzgor. Vojaki so se ustavljali in gledali za nama. Brž ko sva bila v temi, sem rekel: »Lado, sedaj pa le hitro, ker nama bodo karabinjerji vsak čas za petami.«

Karabinjerji so se pri cerkvi razdelili v tri skupine, prvi so šli po Kalvariji proti vojašnici, drugi za nama, tretji pa so naju iskali okoli cerkve in po okolici. Prvo in drugo skupino so vojaki kmalu obvestili, kje da so naju videli; menili so, da sva se umaknila v kakšno hišo v mesto. S tem se je najina sled za nekaj ur zgubila.

ŠE ENKRAT V PIVKOVI HIŠI

Ko sva se med karabinjersko hajko uspešno odtrgala ter zginila brez sledu v temi in megli, sva se že čez dvajset minut znašla pred Pivkovo hišo, kjer sva previdno pregledala okolico. V prvem nadstropju je bila še luč, zato sem bil prepričan, da je gospa Pivkova še bedela, medtem ko je bila v maršalovem stanovanju tema. Tiho in pre-

vidno sva se povzpela v prvo nadstropje v že znano kuhinjo. Vstopila sva, ne da bi trkala. Za mizo je sedela gospa Pivkova, ki me je takoj spoznala in dejala: »Le naprej, Mirko, sedita.« V istem trenutku sem jo vprašal, kje je maršal. Odgovorila je, da ga ni doma, šel je s tistimi, ki naju iščejo. Gospa je bila namreč nekoliko slaboumna, vendar ne toliko, da bi ne vedela, za kaj gre. Sedla sva za mizo, oba mokra, kot da sva ravnokar zlezla iz Idrijce.

Zaradi toplote sva komaj premagovala spanec. Utrujenost se je spremenila v prijetni počitek, ki ni trajal dolgo. Na hodniku so se oglasili koraki, zato sva oba naenkrat skočila pokonci in se postavila za vrata. Ko je mati opazila, kaj delava, je rekla, naj se nič ne bojiva, ker je to njena hčerka; vsak dan prinese ob tej uri večerjo. To naju je pomirilo.

Lisička je vstopila, vendar je takoj opazila, da nekaj ni v redu. Vprašala je mamo, kdo je pri njih. Po tem vprašanju sem stopil naprej; v istem trenutku je mati omedlela, Lisička je zgrabila na mizi čašo, kot da bi hotela prinesiti vodo, vendar je v istem trenutku vrgla čašo v vodovodno školjko, da se je razbila na sto kosov. Skočila je po stopnicah in se izgubila za hišo. Mati naju je gledala prebrisano, ker se je zavedala, da naju je ukanila. O kakšni slabosti ni bilo govora.

Da bi dohitela Lisičko, ni bilo več mogoče, bilo pa je tudi brezpomembno, da bi se z njo ukvarjala.

Hitro sva zapustila stanovanje in se umaknila v temo na breg. Za najinim hrbtom je bilo slišati cepetanje vojaških čevljev po stopnicah. Bili so Lisičkini spremljevalci.

NA POTI V VOLČJO ZASEDO

Idrijo sva obšla v loku, in sicer tako, da sva prešla Nikavo za gradom, se povzpela na hrib, šla čez vojskarsko cesto v Grapo, od koder sva s pospešenim korakom odrinila v predmestje Granit, in spet čez hrib mimo Smukove kmetije na Rake.

Stopila sva v senco slivovega drevja ob hiši in opazovala viseči most čez Idrijco.

Slutil sem, da se bo nekaj zgodilo, zato sem rekel Vladimirju, da se mi ne da iti na sestanek, kajti že samo stanovanje v hiši 559 v Gregorčičevi ulici je bilo tako, da je imelo en sam vhod, drugega izhoda ni bilo. Okna so bila obrnjena na dvorišče, ki je bilo zazidano z drugo stavbo, vrata na dvorišče pa so bila vedno zaklenjena. Edini izhod je bil po strehi, nato čez visoki zid na drugo streho, ki je bila zelo strma in nevarna.

Celotna skupina hiš in ozemlje okoli njih je take narave, da se da vstopiti neopazno,

medtem ko je umik pri pravilni razmestitvi sovražnikove zasede skoraj nemogoč. Po vsem tem razmišljanju sva krenila v največjem dežju po stopnicah v Mejco; previdno sva se pomikala po grmovju proti mostu, ne da bi opazila kaj sumljivega.

Viseči most je imel takrat precej visoke stopnice z obeh strani. Prav tu pa so običajno laški financarji držali zasedo. Zato sva se razporedila tako, da je šel Vladimir pred menoj na most, medtem sem jaz legel na stopnišče pripravljen, da bi stopil v akcijo, če bi se Vladimir vrgel na tla v primeru prisotnosti Lahov na drugi strani mosta. Vladimir je dal z roko znamenje, da je pot prosta, zato sem se hitro pognal čez most, kjer sva jo ubrala kar čez skalo na cesto. Ker ni bilo nikogar, sva se napotila po cesti v smer Trpinovega sadovnjaka, vendar sva že po nekoliko korakih zginila s ceste po mali grapi, ki meji Kobalovo in Trpinovo zemljišče. (Ta grapa je bila v tistih časih bolj globoka, kot je danes).

Tako sva obšla Kobalov sadovnjak in se skрила na zemljišču Golijeve vile v živo ograjo, od koder sva opazovala okolico; ker ni bilo nič posebnega, sva se spustila po hribu za hišo v globok kanal in se splazila do betonskega stranišča nad stopnicami, ki so bile edini dohod s ceste. Odločil sem, da ostane Vladimir na straži na strehi stranišča, ki bi mu nudilo v primeru spopada zadostno kritje proti napadalcem. S te strehe je bil dober pregled na stopnišče, zato bi se dalo z nekoliko strelji zadržati napadalce in se pravočasno umakniti.

Vladimir je zavzel stražarsko mesto, medtem ko sem jaz pregledoval temne kote in drvarnice, če ni kakšne laške zasede. Slaba stran je bila v tem, da nisem imel možnosti pogledati v posamezna stanovanja, kajti v samem hodniku sta bili dve stranki, nad hodnikom pa ravno tako, zato še danes ne izključujem možnosti, da so bili laški varstveni organi že pripravljeni v teh stanovanjih. Ker pri pregledu ni bilo opaziti nič sumljivega, sem se odločil in potrkal na vrata stanovanja starega očeta. Vrata mi je odprla presenečena teta Slavica in me z zamahom roke povabila v kuhinjo, prinesla na mizo jedila, ne da bi kaj vprašala. Imel sem vtis, da je zelo malo časa za pogovore. Na mizo sem položil orožje in začel hitro jesti; v istem trenutku so se odprla vrata; vstopil je Vladimir in mi začel pomagati jesti; nisva pa še prežvečila prvega koščka kruha, ko so na cesti zaropotali avtomobili in se ustavili pred hišo. S tovarišem Vladimirom sva se spogledala, zgrabila za orožje in tekla na hodnik, da bi dosegla stopnišče, toda bilo

je prekasno. Zgodilo se je tisto, česar se nisva nadejala.

Karabinjerji so bili hitrejši, kajti zalepela sva se dobesedno mednje. Vladimira so zgrabili in ga dvignili v zrak, medtem ko se je meni posrečilo z nožem zadati nekoliko udarcev v splošni zmešnjavi, ko ni nobeden vedel, kdo koga tolče. Pod nožem sem čutil karabinjerske prsne pasove, slišal sem divje vpitje porezanih, ki so presenečeno kričali »e dove è?« (kje pa je?). Tiščal sem se pri tleh, tako da sem se prebil nazaj v kuhinjo. Od zunaj je bilo še vedno slišati pretep in kričanje. Ko sem spustil mednje prvi rafal, so se šele zavedeli, da me imajo še vedno v kuhinji. Pri tem je nastala kratka tišina, ki sem jo izkoristil tako, da sem skočil skozi okno na prečno streho, se potegnil čez zid na drugo streho, kjer sem v naglici potrgal jermene na gojzericah in se sezul, kajti bil mi je nemogoč vsak premik. V istem trenutku so že prižvižgale prve svinčenke s ceste, zato sem hitro preskočil na drugo polovico strehe in se za nekoliko trenutkov potuhnul za dimnik, nato sem se splazil po strehi nad hodnik in odgovarjal s posameznimi strelji. Cilja mi ni bilo treba iskati, ker so bili Lahi natlačeni pred vhodom v kuhinjo. Zaradi mojih strellov so vsi naenkrat začeli streljati proti strehi misleč, da sem tik nad njimi; pa ni bilo tako, bil sem približno dva metra odmaknjen od konca strehe, tako da sem bil točno na hišnem zidu, kajti kos strehe, ki je visel čez zid, je bil zgrajen iz tankih desak in eternitnih plošč. V ta strešni privesek so streljali po meni, vendar je bilo njihovo stregosto, da ni bila nobena plošča več cela.

Pred hišo na cesti se jih je nabiralo vedno več, po stopnicah so vlačili svoje tovariše ter pri tem kričali in preklinjali. Kmalu so mi začele žvižgati krogle nad glavo, karabinjerji so začeli streljati po meni s hriba, zato sem se pomaknil na vrh strehe in začel nabijati proti drvarnicam za hišo, kjer so bili skriti karabinjerji. Zaradi vedno gostejšega streljanja s ceste sem se moral stalno premikati. Prišel sem do spoznanja, da ni več izhoda.

Na cesti so stali financarji in fašisti ter streljali po meni, vendar je bilo njihovo streljanje nekoliko previsoko, zato se pred njimi nisem dosti kril; po pravici povedano, na strehi ni bilo nobenega kritja več. Zato sem se obrnil proti hribu in začel divje nabijati proti drvarnicam z namenom, da bi se prebil na hrib.

Zgodilo se je tisto, česar nisem pričakoval. Iz grmovja nad hišami, v neposredni bližini drvarnic, kjer so bili karabinjerji, sem naenkrat slišal rafale dveh parabel, ki so tol-

kle v hrbet karabinjerjem; zato je nastala zmeda, Lahi so poskakali v globoki kanal za hišo, misleč, da bodo od tam lahko streljali po novih nevidnih sovražnikih, pa so se zmotili. Kanal je bil tako globok, da so z rokami komaj dosegli vrh zidu. Razločno sem slišal ropot okovanih čevljev, ko so tekali po kanalu, da bi našli izhod. To zmedo sem izkoristil tako, da sem skočil po strehi proti drvarnicam. Pri tem me je nekdo oplazil delno po glavi, delno po ramenu; ta udarec me je nekoliko omamil, vendar ne toliko, da ne bi istočasno vžgal s svojo pištolo in tekel dalje po hribu navzgor. Medtem me je dohitel policijski pes, ki me je zgrabil za suknjo. Naglo sem se obrnil in izstrelil dva naboja v psa, da ga je vrglo v zrak.

Začel sem teči proti Trpinovi hiši, kjer me je dohitel drugi pes in me začel gristi, vendar ni imel nobene moči, ker sva se oba vzpenjala v strmi breg Zajčevša. Pes se ni mogel zagnati vame, meni pa je drselo nazaj po bregu navzdol, tako da sem večkrat padel in porinil psa po bregu navzdol; pri tem je cvilil in lajal. Pod vrhom se mi je posrečilo, da sem mu poslal kroglo, tako sem se rešil zadnjega zasledovalca. Sreča moja je bila v tem, da sem imel težko pištolo Štajerko privezano na jermenu, ker bi jo bil sicer že večkrat izgubil. Ko sem se končno lahko razgledal z vrha Zajčevša, sem zagledal v »rajдах« oziroma na poti na Kovačev rovt svetlobo baterijskih svetilk; povsod, kamorkoli sem pogledal, so me Lahi s svetilkami iskali po grapah in grmovju.

Medtem je začelo tako deževati, da se je pod nogami spremenilo vse v potoke; od padanja po tleh sem bil ves blaten. Plašča nisem več imel, ker sem ga moral pustiti na strehi, zato sem bil moker do kože. Moči so mi jele pojemati, desna noga me je močno skelela ter od časa do časa tudi odpovedala; na glavi sem močno krvavel, po rokah, stegnih in hrbtu sem bil ogrizen od psov, zato sem moral hitro ukrepati.

Zaradi velike hajke Lahov nisem smel k nobeni hiši. Noč se je bližala h koncu, zato sem sklenil, da se spustim navzdol v Zaspano grapo. Šel sem mimo Bizjakove hiše čez most, nato sem skočil v grapo ter šel po vodi navzgor proti Faletovšu. Pod vrhom sem našel primerno luknjo pod grivo, kjer sem se za silo skrtil pol v vodi, pol na suhem. Tako sem dočakal dneva, ne vedoč, kaj bom napravil. Okoli sedme ure sem zagledal na desni strani grape okoli štirideset metrov višje v hribu kolono karabinjerjev in fašistov, ki so preiskovali po grmovju med skalami, če bi me kje našli; ko sem jih tako zagledal, sem spoznal med njimi nekaj civilistov, tudi Tavela, komandanta politične čete P. S. Idri-

ja. Ker je bilo pobočje zelo strmo, je bilo skoraj nemogoče hoditi, zato so tudi oni stalno padali, samo z eno roko so se lovili za vejevje, v drugi pa so držali puške in se opirali nanje, da niso zdrseli po hribu navzdol k meni v grapo. Po moji presoji sem ostal tako skrit do pete ali šeste ure popoldan. Nato sem se z veliko muko razgibal in začel lesti navzgor proti kozolcu na Faletovše. Previdno sem si ogledal hišo, nikjer nisem opazil nič sumljivega; kazalo je tako, kot da bi ponoči nikdo ne hodil okoli hiše, zato sem se hitro splazil v kozolec in opazoval dalje na drugo stran; tudi tam ni bilo nikogar. Hitro sem prešepal razdaljo od kozolca do hiše in stopil skozi podstrešna vrata v Glihovo stanovanje. Stari Gliha me je gledal začudeno, me objel in me posadil na stol, prinesel je takoj vodo in obveze ter me začel obvezovati; delal je tako spretno, da sem se kar čudil. Ko sem se pogledal v zrcalo, sem bil videti smešen, ker sem imel skoraj pol obraza podplutega, noga je bila otekla, da sem jo komaj premikal.

Herman in Jože Lazar sta nekoliko zamudila sestanek, ker sta zaspala. Ko se je Jože prebudil, je takoj poklical Hermana; vzela sta vsak svojo parabolo ter šla na pot. Zmenila sta se tako, da pojmeta z Lejnštata kar čez glavni most k bolnici, potem pa v breg h Golijevi vili, tako sta tudi napravila. Nista še dobro prišla do vile, ko sta zaslišala streljanje, zato sta hitro pohitela v grmovje žive ograje, ki je ločila Golijev park od Kobalovega sadovnjaka. Legla sta na tla in jela opazovati, kaj se dogaja. Dvajset metrov pod njima so nabijali karabinjerji in agenti tajne policije na streho. Ker sta videla, da s strehe tudi nekdo strelja na karabinjerje, jima je bilo hitro jasno, kaj se dogaja. Ker jima je zakrivala pogled na cesto prečna stavba, je Herman takoj ukazal Jožetu, naj zavzame položaj šest metrov od njega. Herman je začel prvi streljati na karabinjerje, nato še Jože. Lahi so začeli vpiti in se umikati v kanal za hišo, nato sta slišala, kako je zaropotalo po strehi in suhi odmev moje štajerke, ki sta ga dobro poznala; prepričana sta bila, da sem se prebil. Sprožila sta še vsak nekaj strellov proti kanalu, tako da sta Lahe prikovala v kanal, nato sta pobrala šila in kopita in se umaknila v gozdove nad tovarno, kjer sta počakala, da se je zdanilo; nato sta se splazila na cesto in odšla domov.

Herman je zvedel, kaj se je zgodilo, šele zvečer, ko je prišla Glihova Milka k njemu in mu prinesla moje sporočilo, naj takoj poizve, kje imajo Vladimira. Opozoril sem ga, da Vladimir ne pozna nobenega ter da nima nobenega stika s celicami v Idriji. Zaradi tega naj bi ne ukrepal nič drugega.

Okoli devete ure zvečer se je Milka vrnila ter mi poročala, da bo Herman priskrbel obutev, naboje in plašč. Pri tem je s solzami v očeh povedala, da je okoli hiše polno Lahov. Pri gospodarju so spraševali, če so me kaj videli. Faletovška bi me izdala, pa se je bala moža, ker ji je zagrozil, da jo ubije, če me izda. Milki sem naročil, naj gre k Lahom in se z njimi meni, da se malo zmotijo. Takoj je odhitela po stopnicah in ravnala po naročilu. Stari Gliha se je začel pripravljati za borbo, zato je tudi ženo poslal ven, da bi ostala živa.

Okoli 11. ure so Lahi odšli, ne da bi napravili preiskavo, zato smo domnevali, da so imeli v hiši kakšnega ovaduha, ki jih je pošteno potegnil za nos. Vsi smo se nekoliko pomirili, vendar je kazalo, da moram čimprej odriniti, ker je še zmeraj obstajala nevarnost, da me odkrijejo.

Okoli osme ure zjutraj je prišel Herman, prinesel je gojzerice in naboje za pištolo. Povedal mi je, da je obutev prinesel Ljubo Kolakovič; dal mi je nekaj toplega perila in hrane. Sklenila sva, da ponoči odrinem, spremljala pa me bosta on in Jože Lazar; čakala bosta ob stezi, nedaleč od hiše. Glede Vladimira je povedal, da ne morejo zvedeti, ali je še v Idriji ali so ga že odpeljali naprej. Takoj po aretaciji so ga vozili okoli, da bi jim pokazal, kje sva prišla čez mejo; hoteli so vedeti, kje sva se zadrževala, vendar Vladimir ni izdal ničesar, kljub temu, da so ga pretepali in mučili. Da bi Vladimira rešili, sem imel zelo malo upanja, ker bi ga morali z orožjem iztrgati fašistom iz rok, kar pa je bilo nemogoče, ker so imeli povsod podvojene straže. Sam nisem mogel storiti ničesar, ker sem bil ranjen in bolan, imel sem visoko vročino in ni kazalo drugega, kot da čimprej odidem.

Okoli devete ure zvečer sem se počasi napotil na hrib, kjer sem počasi napredoval, noga me je ovirala zaradi neznosnih bolečin. Oba tovariša sta me čakala ob stezi in sta mi jela pomagati pri hoji. Ko smo prispeli v gozdove na Gorah, sem jima svetoval, naj se vrneta v Idrijo, pa nista hotela slišati, hotela sta me spremljati dalje, česar pa nisem maral, čisto iz varnostnih razlogov, ker sem se bal, da pademo v kakšno zasedo in bi izgubili še kakšnega tovariša. Herman in Lazar sta pomenila mnogo za našo organizacijo, zato jih nisem hotel izgubiti. Hermana sem prosil, da mi je dal svojo parabolo, ki je bila uporabna tudi zaradi kopita. Pričakoval sem še hudih spopadov, ker so Lahi zaprli mejo z vsemi razpoložljivimi silami. Zato sem bil trdno prepričan, da se bom še zapletel v spopade, prej kot prestopim državno mejo. Tiho sem se poslovil od tovarišev,

držala sta me za roke in komaj spregovorila »srečno«, kajti tudi njima ni bilo vseeno. Ostal sem sam in objela me je tema. Na takšnih pohodih sem se čutil sam bolj varnega.

Ker sem imel dovolj časa do drugega dne, sem se odločil, da pojdem h kmetu Luku v kozolec eno uro počivat, da malo umirim bolečo nogo. Kozolec sem našel, čeravno je bila tema kot v rogu. Za kozolcem sem potegnil dva snopa slame in šel skozi luknjo v notranjost; zadel sem ravno v kot, kjer je imel Luka listje za steljo, tako mi je bilo prav prijetno, vendar ne dolgo, ker so se na sprednji strani kozolca odprla vrata. Vstopila je vesela laška družba z neko žensko: bili so laški financarji, ki se jim ni hotelo iti po temi in megli na patroljo. Sedli so h kupu listja in si dolgo pripovedovali vesele ljubezenske dogodivščine; meni pa ni bilo do smeha, ker se nisem smel premakniti. Naposled so se le dvignili ter odšli. Počakal sem nekoliko minut in se nato še sam skobacal skozi luknjo na prosto ter jo ubral na Jelični vrh k Lapajnetovim. Iz previdnosti sem pogledal okoli hiše ter potrkal na okno, počakal sem in še enkrat potrkal — nič. Zato sem porinil s kopitom pištole polovico okna v notranjost, oglasila se je Hana s prestrašenim glasom: »Ne bom odprla!« Pri teh besedah sem razumel vse, odskočil sem od hiše pod cesto in šel dalje ob robu gozda proti Dolem. Pozneje sem zvedel, da so bili tik pred mano pri Hani karabinjerji in policija z avtomobili, ji napravili preiskavo ter jo zasliševali, kje me ima skritega. Lah so bili tako razkačeni, da je eden od njih hotel ubiti Štefeta, Haninega sina, ki je sedel na peči. Zaradi teh dogodkov je bilo razumljivo, zakaj mi Hana ni hotela odpreti.

V JUTRU PO SPOPADU NA HIŠI 559

Ko se je zdanilo, so začeli Lahi iskati krivca, ki mi je pomagal zbežati iz obkoljene hiše.

Zasliševanje se je začelo pri gospe Poljančevi — sedemdeset let stari mamici, češ da mi je odprla okno in me spustila skozi svoje stanovanje pobegniti. To bi bilo res možno in mamica bi bila to napravila, če bi jo jaz prosil, kajti bila je zavedna Slovenka in bi bila dala tudi življenje, da bi jim ušel.

S tem iskanjem grešnega kozla so hoteli zakriti svojo nesposobnost. Okoli devete ure so v Kobalovem seniku premetavali in zabadali z bajoneti v seno, češ da sem skrit, ker sem ranjen.

Po dolgem iskanju so našli luknjo, ki so jo Kobalovi uporabljali za silos, zaradi tega

so od hlapca Toneta zahtevali, naj gre v luknjo in me prepriča, da pridem ven. Tone se je temu uprl in ni hotel noter z izgovorom, da ga bom ustrelil, če gre noter. Po dolgem pregovarjanju so spustili psa. V luknji je začel lajati, med Lahi je zavriščalo od veselja, češ — v jami je; ko pa je pes začel cviliti, ker ni mogel ven, je bilo razočaranje Lahov tem večje. S tem so se prepričali, da me ni notri, zato so zahtevali od gospodarja močno vrv, po kateri se je spustil karabinjer po psa.

Zaradi brezuspešnega iskanja so se znašali nad stanovalci, češ da so mi pomagali pri pobegu. Po pravici povedano, so mi storili stanovalci že s tem, da jih ponoči niso pustili v stanovanje, neprecenljivo uslugo, ker niso mogli Lahi na okna, s katerih bi lahko streljali po meni.

Pozno popoldan je hišni gospodar Štekar opazil na strehi za snežnimi zaščitnimi napravami moj zimski plašč in laške vojaške čevlje, ki so bili popolnoma novi, imeli so svežo skladiščno številko, kazalo je, kot da sem jih dobil naravnost iz skladišča.

Tone je spravil s strehe moje ostanke in jih oddal kvesturi za spomin kot posebno trofejo na spopad z idrijsko napredno mladino.

PONOVNO V ZASEDO

Stal sem na robu smrekovega gozda na ovinku, kjer se odcepi cesta k Trovtarju v Doleh. Na cesti proti Veharšem nisem opazil nič, kar bi mi bilo sumljivo. Zato sem se odločil, da jo uberem kar proti kmetiji na Maravliših, od koder bi imel najkrajšo pot do državne meje. Stopal sem počasi čez cesto, nato pa sem se spustil na tla in se plazil po hribu navzgor, dokler nisem otipal malo grmičevja med rokami, kajti tema je bila taka, da sem se moral premikati kot slepec; ko sem že mislil, da sem na vrhu, se je laška patrulja zadrila pred menoj: »Ferma — in alto le mani!« (»Stoj — roke kvišku!«) Dve močni svetilki sta me obsvetili za trenutek, kajti v naslednjem trenutku sem nagnosko pritisnil na sprožilec, odjeknil je rafal, ki je sprožil splošno streljanje laške zasede, zato mi ni ostalo drugega kot hitri umik; plazil sem se po grmovju, nato pa hitro v strmo grapo, da sem se za nekaj časa rešil zasledovalcev. Kratek odmor sem izkoristil, da sem napolnil parabolo in se malo odpočil, kajti z močmi sem bil čist pri kraju. Čakal me je še zadnji napor na meji, napeti sem moral vse sile, da bi bil pred dnevom v Jugoslaviji.

Pod sabo sem zagledal zelene luči zasledovalcev, ki so se mi počasi bližali, zato sem začel prodirati dalje proti meji z vsemi močmi, pripravljen, da v vsakem trenutku zade-

nem na sovražnika. Kmalu se je začelo ozemlje spuščati navzdol proti Sori, vedel sem, da bom vsak čas zadel na živo zaporo laških graničarjev.

Zadnjih sto metrov ozemlja, poraščenega z brinjem, se mi je zdelo neznansko dolgo. Pred mano v brinju so se dvigali laški graničarji drug za drugim ter se tiho pomikali proti Sori, ki je bila že v neposredni bližini; v nosnice mi je udarjal vonj po sveži vodi, da me je kar vleklo v Soro. Na moji desni strani so začeli riniti po grmovju fašisti in svetili okoli sebe, kot da bi tekmovali, komu dalje sveti žepna svetilka.

Pred mano je šumela Sora, ki je bila polna vode zaradi stalnega deževja v tistih dneh. Skupina laških graničarjev se mi je približala od strani, ni mi kazalo drugega kot z rafalom zbegati graničarje ter skočiti v vodo. Pritisnil sem sprožilec in skočil naprej v Soro. Moje streljanje je prebudilo laške patrulje po grmovju, da je pokalo z vseh strani. Medtem sem že bil na žirovski cesti, pripravljen, da jo uberem v breg, pa se za mojim hrbtom oglasi jugoslovanski graničar: »Stoj, roke gore, pucat ču!« Dvignil sem roke, ker mi drugega ni kazalo, v hrbet so mi tiščali dve puškini cevi, zato nisem imel več o čem razmišljati; zvezali so mi roke in me odpeljali v karavlo na Lom, kjer so me postavili pred stražo na dež, dokler se ni zdanilo. Ko se je zdanilo, so se nabrali ob obmejnem kamnu laški graničarji vseh vrst, od fašistov, karabinjerjev do financarjev in civilistov. Vsi so me gledali in mi s pestmi grozili. Karavla je bila oddaljena od obmejnega kamna komaj petindvajset metrov, tako sem razločno spoznal maršala idrijskih karabinjerjev; v rokah je držal neke papirje in z njimi mahal jugoslovanskim graničarjem.

Čez eno uro je prišel poročnik iz Žirov. Graničarji so mu naredili obvezni ceremonialni pozdrav, tako da so se postavili v vrsto v popolni bojni opremljeni v stavu mirno in trikrat zakričali: »Zdravo, zdravo, zdravo.« Ta ceremonija je vplivala tudi na Lahe, da so se malo pomirili.

Poročnik je ukazal naredniku, naj gre vprašat Lahe, kaj hočejo; narednik si je popravil suknjič, pripel medaljo in stopil k Lahom, sledil je vojaški pozdrav z obeh strani, nato pregovarjanje v mirnem stavu. O čem so govorili, nisem slišal, vedel pa sem, da se tiče mene, ker so Lahi kazali z rokami name. Ko se je narednik vrnil, je poročal vpričo mene, da zahtevajo mojo izročitev, ker sem požgal nekoliko hiš in pobil nekoliko karabinjerjev. Poročnik mu je ponovno naročil, naj gre k obmejnemu kamnu in sporoči Lahom, da so ujeli znanega jugoslovanskega tihotapca konjev, ki so ga že dolgo lovili.

Narednik je ponovil naročilo poročnika z istim nastopom kot prvokrat, samo bolj kratko, nato je odšel, ne da bi hotel še kaj poslušati Lahe.

Zaradi takega postopka so bili Lahi vidno užaljeni, začeli so kazati pesti in kričati, da me bodo že dobili. Dva fašista sta grozilno namerila puške proti karavli, poročnik je to videl, zato je ukazal »po gotovost« za zidom karavle.

Italijane je maršal začel razganjati ter jih pomirjevati, posamezni so kazali pesti in grozili z orožjem, potem so se počasi razšli. Fašisti so jo mahnili proti kasarni v Doleh, karabinjerji in financarji pa proti Tratam.

Čez dve uri me je poročnik zaslišal. Moral sem mu povedati priimek in ime, čeravno me je prav dobro poznal. Takoj me je začel zmerjati, da sem komunist ter me začel obkladati z udarci po obrazu, nakar je ukazal graničarjem, naj me dobro zvežejo. Graničarji so ta ukaz temeljito izvršili, zvezali so me za roke in noge. Poročnik mi je rekel: »Sada te neče ni Bog spasiti,« pri tem je klel meni mater »slovenačku«, češ da se oni ne bodo bojevali za nas; ker nisem mogel molčati, sem mu odvrnil: »Potem pa tudi vas ne bo!« Zato sem dobil še nekaj zaušnic in brco v zadnjico. Ko je poročnik končal z menoj, mi je dodelil spremstvo, da so me vlekli peš do Logatca. Na komandi so me spet zaslišali. Najprej so me vprašali, zakaj sem šel čez mejo. Odgovoril sem, da sem mislil iti, pa mi je spodletelo, ker so me prej graničarji ujeli. Na to mojo izjavo so se vsi zasmeli; ko sem razmišljal, zakaj so graničarji tako hudi name, sem prišel do zaključka, da zaradi tega, ker sem jim na enem mestu hodil toliko let čez mejo.

Po končanem zaslišanju so me tako zvezanega odpeljali na logaški kolodvor ter s prvim vlakom dalje v Ljubljano.

Čudil sem se, zakaj so me vtaknili v vojaški zapor, vendar so bili moji dvomi hitro razčiščeni. Pome je prišel vojak ter me odpeljal k nekemu polkovniku, ki me je začel zasliševati. Prvo vprašanje je bilo, kje sem dobil orožje. Na to vprašanje se mi je izplačalo povedati resnico, da mi ga je dal Danilo Zelen. Kakor hitro sem to povedal, mi je dal zaušnico in me dal odvesti. Nato je prišel k meni major Branko v civilu, vprašal me je, kdo ti je dal »nageljček«, rekel sem — Danilo. Branko je bil zvezni častnik med obveščevalno službo Dravske divizije in organizacija »TIGER«. Kmalu so me spet odpeljali v pisarno komandature. Pred menoj so sedeli trije gospodje. Branko je pokazal name in vprašal Danila, ali me pozna. Danilo je bil tako presenečen, da je kar jecjal. Priznal

je, da mi je v resnici dal ob neki priložnosti revolver ter da mu ga nisem vrnil. Nato je Danilo vprašal, če me je on poslal čez mejo. Odgovoril sem, da ne, da sem hotel iti sam, pač pa so mi graničarji to preprečili. Na ta moj odgovor so se vsi zasmeli in soglasno rekli, da lažem, da nisem šel čez mejo; jaz pa sem trdil dalje, da nisem bil v Italiji, nakar me je Danilo vprašal. »Kdo pa je napravil tisto svinjarijo v Idriji?« Odgovoril sem: »To boš že ti vedel!« Jezilo me je, da mi očita stvari, za katere bi moral molčati. S tem je bilo končano zasliševanje.

Na dvorišču vojašnice so me čakali agenti ljubljanske policije. Odpeljali so me na policijo, tam so me zaslišali; kako se pišem, kje stanujem, kljub temu, da so me dobro poznali. Spraševali so me še nekoliko stvari in me končno spustili domov.

Takoj drugi dan je prišel k meni Prohaska in mi sporočil, da se moram čimprej umakniti iz Ljubljane. Ko pa je videl, kakšen sem, mi je obljubil, da pride popoldan po mene z rešilnim avtom. Okoli četrte ure popoldan so me naložili na avto in me odpeljali v ljubljansko bolnišnico. V bolnišnico sta me spremljala Prohaska in Višnovc. Tam me ni nikdo nič spraševal. Ležal sem na kirurgiji z nekim težkim bolnikom, za katerega nisem vedel, ali je še živ, tako da me ni nobeden nič spraševal. Po osmih dneh sem šel domov spet zdrav, kot da se mi ni nič zgodilo. Italijanska vlada je med tem časom zahtevala mojo izročitev, zaradi tega mi je Zelen sporočil, da se moram takoj umakniti v Beograd. Po posvetovanju s celico smo sklenili, da za nekaj časa odpotujem, mene pa naj bi nadomeščal Prohaska. Naslednji dan sem se javil pri Zelenu, ki mi je na moje veliko začudenje sporočil, da me policija že išče, zato me je zadržal kar pri sebi do večera. Med tem časom mi je preskrbel legitimacijo slovenskega planinskega društva; kovček z mojo garderobo je prinesel na postajo Prohaska. Danilo me je spremljal do vlaka ter mi dal priporočilno pismo za emigrantsko zvezo v Beogradu.

TAKO SEM ŠEL PRVIKRAT V ILEGALO

V Beograd sem prispel brez težkoč. Pri Slavonskem Brodu so pregledovali dokumente, pokazal sem svojo legitimacijo slovenskega planinskega društva, agent mi jo je vrnil, ne da bi kaj sumil. Prispel sem v Beograd, v glavno mesto Jugoslavije. Nikdo me ni pričakoval, zato sem nekaj časa opazoval mimo-idoče. Opazil sem mnogo žandarjev, na mene je napravilo vtis, kot da sem v nekem vojaškem taborišču. Vprašal sem prvega civilista,

kje je hotel »Pošta«, pa mi ni vedel povedati, zato sem vprašal drugega, tudi ta ni vedel, ker ni razumel slovenščine. Medtem ko sem njemu dopovedoval, kaj hočem, sem zagledal napis hotela »Pošta«. Zahvalil sem se za pozornost in odhitel proti hotelu. Vratarja sem vprašal, če pozna Maverja; ta mi je z roko pokazal na natakara, češ, njega vprašaj. Zato sem vprašal v idrijski slovenščini, če pozna Maverja. Besedo Maver je še razu-

mel, zato mi je pokazal v kot sobe ter dejal, da tam sedi gospod Maver. Predstavil sem se in mu izročil pismo, ki ga je stlačil v žep in dejal: »Že vem, da si ti tisti, ki te čakam.« To je bil Franjo Maver, primorski emigrant, osebni tajnik doktorja Čoka. Bil je slabo telesno razvit, na videz zelo bister in sposoben ter odločen. Po svoji prvi oceni sem ugotovil, da je rad pil. Drugi, ki je sedel za mizo, je bil akademski slikar Čargo.

IVAN KENDA, JOŽE BAJEC:

Delo naših jamarjev v letu 1965

Jamarski klub DZRJS v Idriji je bil tudi lani zelo aktiven. Izvedli so 15 ekskurzij v bližnje in daljne kraške objekte.

Aragonitna ravenska jama je prvič po odkritju doživela večji obisk. Dne 16. maja je bila namreč organizirana medklubska ekskurzija v to našo vse premalo upoštevano jamo. Petdesetim slovenskim jamarjem se je pridružilo tudi nekaj jamarjev iz Trsta. Pojasnila o pomenu in važnosti tega objekta je skupno s pozdravi izrekel prisotnim predsednik Društva za raziskovanje jam Slovenije Rado Gospodarič. Dobra organizacija in čudovite aragonitne tvorbe so napravile na vse izredno globok vtis. Ekskurzija pa je mnogo doprinesla tudi k medsebojnemu spoznavanju naših in tujih jamarjev.

Dne 4. aprila smo želeli pokazati to našo jamo tudi dijakom tolminskega učiteljskega in idrijske gimnazije. Žal pa nam vreme in jama takrat nista bila naklonjena. Veliko deževje je namreč popolnoma zaprlo vodni sifon pod vhomom. Ekskurzija pa je vendar prav lepo uspela, saj so se naši mladi ljudje med seboj spoznali in se pomenili o marsičem lepem. Spoznali pa so tudi nov lep kotiček naše slovenske zemlje, saj štejemo vasico Ravne med najlepše.

Dne 10. avgusta je jama posnela RTV Ljubljana ter jo s tem približala širšemu krogu.

Ker je krog idrijskih jamarjev še vedno preozek, smo morali v tem letu posvetiti nekoliko več pažnje vzgoji mladih jamarjev. Tu smo mislili predvsem na naše gimnazijce. Mnogo mladih se namreč navduši za to zvrst dejavnosti. Žal pa se le premnogi ustrašijo težkoč podzemlja. Tisti pa, ki ga skrivnosti podzemlja enkrat osvojijo, postane za vedno vnet jamar. Jamarju pa je potrebno tudi določeno znanje, da bi njegovo življenje ne prišlo v nevarnost. V idrijski občini se nam kar

ponujajo lažji in težji objekti, ki služijo za vadbo. Zato je kakor nalašč ustvarjena 50 m globoka Golobeja jama na Črnovrški planoti, kjer smo organizirali vadbo že v januarju. Hoteli smo pokazati tudi lažjo Cigansko jamo, ki je bila sicer ob vhodu zatrpana s snegom, vendar smo ga odmetali. Že po nekaj metrih pa smo naleteli na ledeno zaveso, ki je nismo mogli prebiti. Jama nam tokrat ni hotela razkriti svojih zimskih čarov.

Natovorjeni jamar (Foto: I. Kenda)

Lani nas je premagala tudi Vovkova jama pod Vojskarsko planoto. Želeli smo jo ponovno obiskati in ugotoviti njeno eventualno nadaljevanje. Ta jama spada med najtežje, ker jo kmalu po vhodu zapira vodni sifon, ki nudi samo ozko špranjo za prehod. Iz Postojne smo si priskrbeli dva gumijasta čolna.

Idričani smo takrat prvič samostojno uporabljali čolne v podzemlju, zato smo odšli k jami z zelo mešanimi občutki. Skrbela nas je tudi narasla voda, čeprav smo imeli že nekaj dni sončno vreme. Z uporabo vseh tehničnih pripomočkov smo le prodrli v notranjost. Kmalu pa smo morali ugotoviti, da voda stalno narašča in grozi, da nas bo popolnoma zaprla. Bil je skrajni čas, da smo se vrnili, ker je voda v jezercu narastla že za pol metra. Pošteno smo se oddahnili, ko smo stopili zopet na sonce, ki je močno talilo sneg na Vojskarski planoti in nas prisililo k umiku. Naša akcija sicer ni uspela, bili pa smo bogatejši še za eno zelo koristno izkušnjo!

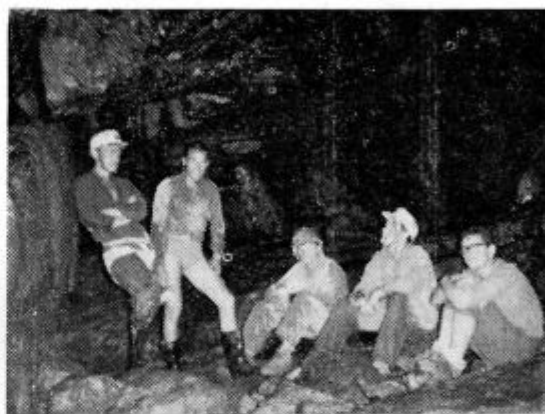
Precej pozornosti smo morali posvetiti tudi še neraziskanemu pojavu vodnih zaganjalk, ker imamo v naši občini kar dve. Največ zaslug za te raziskave, ki še vedno vzbujajo veliko pozornost po svetu, ima Jelko Podobnik, ki je pridno meril Zaganjalko pod Bevkovim vrhom, ki je dala tudi splošno ime tem pojavom in ono Vrhčev, ki je za sedaj še najbolj skrivnostna. Ves zbrani material bo porabljen tudi za širšo razpravo.

Ozemlje okoli Novega sveta je pravi labirint brezen od 10 do 60 m globine, zato smo mu morali posvetiti vsaj nekoliko pažnje. Izmerili in registrirali smo kar 11 objektov. Pri tem delu so nam pomagali otroci iz Novega sveta, saj je bilo zanje to posebno doživetje.

Prav na nasprotni strani ceste Godovič—Hotedršica ležijo Žejne doline, katerim so dali domačini res pravo ime. Iz okoliških nepropustnih dolomitnih gričev pritekajo dovolj močne vode, ki takoj ob kontaktu z apnencem začnejo zginjati pod zemljo. Tu je že dobro znana Kmetova jama, v kateri smo nadaljevali merjenje. Njen načrt postaja vedno bolj kompliciran in zanimiv. V okolici pa smo izmerili še 8 manjših objektov.

Naše delo se je nato začelo vedno bolj usmerjati na cerkljansko in tolminsko stran. Nekaj osnovnih podatkov o jamah smo dobili pri članih nekdanjega »Krpja«, ki je deloval med obema vojnoma. Tako smo

ponovno izmerili jame v Zlebeh, na novo pa brežno Rajnopco na Ponikvah ter Čendovo jamo, ki leži že na baški strani grebena 300 m pod Ponikvami. Ta jama je še posebno zanimiva iz geološkega stališča. Že prejšnje leto smo prodrli do ozke razpoke, ki nam je preprečila nadaljevanje zaradi vode, ki teče po njej. V tem letu smo torej hoteli prodreti do konca in jo v celoti izmeriti. Delali smo zagrizeno in odšli v jamo že v soboto zvečer. Nismo se ustrašili tudi nerodnega slapa, katerega smo hoteli preplezati, čeprav nas je pošteno zmočil in je bilo na njegov račun izrečenih mnogo težkih kletvic, ki pa nam le

Jamarji v Kmetovi jami

niso pomagale, da bi prodrli skozi špranjo. V to jamo se bomo torej morali še vrniti ob suhem vremenu in prodreti do konca.

Največ zaslug pa si je naš klub pridobil z raziskavo velikanke Pološke jame ob izviru Tolminke, ki je že v naslednjem letu pritegnila vse slovenske in mnoge inozemske jamarje. Čeprav še ni do konca izmerjena, se je že uvrstila na 4. mesto med našimi jamami. Njej smo v letu 1966 posvetili vso pozornost.

Imamo zavest, da smo tudi v tem letu dostojno opravili svojo raziskovalno dolžnost, čeprav nas je malo. Morda pa nam bo le uspelo, da bomo pritegnili v naš klub še kakšnega pažrtvovalnega jamarja?

SREČKO LOGAR:

Obračun letošnjih turističnih prireditev

Spored letošnjih turističnih prireditev je bil napravljen s sodelovanjem vseh prizadehtih organizacij in podjetij že v januarju. Našemu turističnemu društvu je uspelo, da je k sodelovanju pritegnilo nekatere nove

organizacije, ki so dvomesečni spored zelo popestrile. Kljub temu pa z uspehom ne moremo biti zadovoljni, ker so nekatere organizacije pozneje sodelovanje odpovedale in nam s tem povzročile mnogo hude jeze.

K vsej sreči pa so v praznine vskočile druge organizacije.

1. S prireditvami so začeli zopet naši stari realčani, ki so imeli snidenje 4. in 5. junija po že ustaljenem tradicionalnem sporedu, povezanem s 40-letnico zadnje mature na idrijski realki. Prireditelji letos niso pričakovali tako velikega obiska, kakor smo ga doživeli. K temu je prav gotovo mnogo pripomogla razstava slikarskih del vseh profesorjev in dijakov bivše realke. Bila je zelo lepo organizirana in dobro obiskana in je pokazala izredne umetniške dosežke, čeprav sta dva vidnejša slikarja manjkala. Glavna zasluga za lep uspeh te prireditve gre Radu Prelovcu, ki je vložil v organizacijo mnogo truda.

Na snidenju je bila izražena želja, da bi se sestajali tudi v naslednjih letih, ker se vrste realčanov naglo redčijo, ostali pa čutijo vedno večjo medsebojno povezanost.

2. V nedeljo, 5. junija, so priredili naši gozdni delavci tekmovanje sekačev v »Mejci«. Soško gozdno gospodarstvo je na tej prireditvi, katere se je udeležilo okoli 30 tekmovalcev, izbralo najboljše za republiško tekmovanje, ki je bilo naslednjo nedeljo v Postojni. Zmagal je Izidor Ogrič iz Predmeje, drugi je bil Matija Ambrožič iz Ajdovščine, tretji Danijel Tomažič tudi iz Ajdovščine. Naši tekmovalci se niso najboljše odrezali, saj je bil najboljši Viljem Vončina iz Gor. Trebuše šele peti.

Prireditev je uspela v splošno zadovoljstvo; pokazalo se je tudi, da je prostor v »Mejci« zelo primeren za take in podobne prireditve.

3. Dne 18. in 19. junija smo imeli proslavo ob 100-letnici velikega znanstvenika našega rojaka Henrika Freyerja. Proslavo so začeli člani Farmaceutskega društva Slovenije že v soboto z rednim letnim občnim zborom. Udeležba je bila sicer nekoliko pod pričakovanjem, organizacija celotne prireditve pa je bila odlična, čeprav se je pokazalo, da dvorana hotela »Nanos« ni najboljša, ker zborovalce preveč motijo neuvidevni gostje. V prihodnje bo kazalo zborovanja prenesti v Klub mladih.

Odkritja spominske plošče na rojstni hiši v Rožni ulici so se udeležili predstavniki Prirodoslovnega muzeja Slovenije, vsi zdravstveni forumi in zastopnik revije »Proteus«, ki je posvetil našemu znanstveniku dvojno številko in ob tej priložnosti natisnil tudi separat z znanstvenimi obdelavami o izredno širokem področju delovanja Henrika Freyerja. Vse je še dopolnila uspela priložnostna razstava obsežnega dela našega lekarja, prirodoslovca, jamarja, planinca in

raziskovalca, ki sta jo skupno organizirala Prirodoslovni muzej Slovenije in naš muzej. Idričani so šele sedaj videli, kako velik mož je izšel iz našega rudarskega mesta. Škoda, da se je odkritja plošče udeležilo tako malo domačinov.

4. Dne 19. junija smo se oddolžili spominu drugega našega rojaka inž. Stanka Bloudka, prav tako z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši v Kosovelovi ulici. Zastopniki raznih strokovnih in telesnovzgojnih organizacij so v svojih govorih povedali mnogo zanimivih in važnih podatkov o tem velikem, dobrotnem in neumornem znanstveniku. Priložnostna razstava v veliki izložbi na trgu, ki jo je organiziral naš muzej, je lahko prikazala samo del Bloudkovega snovanja. Naj se ob tej priliki zahvalimo pokojnikovim sestri Milici Švajglovi iz Ljubljane za dragoceno gradivo, ki ga je poklonila našemu muzeju.

Že naslednjo nedeljo, ko je bil na sporedu »Kimpahov sprevod«, pa smo doživeli prvi neuspeh. Pokazalo se je namreč, da naše mesto ni moglo zbrati 100 delavoljnih ljudi, ki bi sodelovali pri prireditvi! Nekam preveč globoko se je pri nas usidralo načelo »čez komot ga ni« in človek se resno sprašuje, kam je šla tista dobra volja, ki je bila nekoč za Idrijo tako značilna!

5. Dan rudarja 3. julija je potekel v dobrem razpoloženju in brez tistih večjih pretenzij, ki jih želimo turistični delavci. Želimo namreč, da bi dobro organizirana prireditev pritegnila k rudarskemu praznovanju tudi več tujih gostov.

6. Dan borca 4. julija smo praznovali z odkritjem spominske piramide za Gladkimi skalami, kjer je bila med borbo Sanitetna postaja št. 1 in jo je vodil Feliks Kosmač. O njej smo v prejšnji številki objavili daljši članek, pripravlja pa se tudi posebna dokumentarna knjiga o partizanski bolnišnici »Pavli«.

Na prireditvi se je zbralo kar lepo število »Pavlovcev«, med njimi tudi dr. Aleksander Gala-Peter in dr. Pavla Jerina-Lah, ki sta v krajših govorih prikazala pomembnost tega partizanskega objekta. Večina gostov je nato odšla v bližnjo planinsko koč na Hleviških planinah, kjer je obujala spomine na vojne čase. To so naši dragi gostje, katerih smo še posebno veseli in nas obiščejo vsako leto.

7. Ribiški dan 9. in 10. julija je bil sicer dobro pripravljen in smo pričakovali več inozemskih gostov, vendar jih je prišlo prav malo, zato pa so bili vsaj ti mnogo bolj zadovoljni. Bil je to prvi tak poizkus, ki se prvo leto ni obnesel tako, kakor smo želeli, vendar pa smo naši ribiški družini zelo hvaležni, ker se je tako vključila v turistično dejavnost in

je torej pravilno razumela naše težnje. Prepričani smo, da bo uspeh že prihodnje leto boljši.

Naslednjo nedeljo bi bil moral biti »Lovski dan«, a je bil prav zadnji trenutek odpovedan. Ta odločitev nam je še danes popolnoma nerazumljiva in kaže na veliko ozkost in zaprtost nekaterih lovcev. Računamo, da je bilo letošnje sklepanje omejeno samo na ožji krog lovcev in da se bomo že prihodnje leto lahko bolje sporazumeli, posebno če bo ustanovljena občinska lovska zveza.

Se večje razočaranje pa smo doživeli naslednjo nedeljo, ko se je pokazalo, da nismo sposobni organizirati »čipkarskega dneva«. To prireditev naj bi organiziralo naše turistično društvo; napravilo je tak načrt, ki ne bi bremenil naših čipkaric, brez njihovega sodelovanja pa te prireditve ni bilo mogoče izvesti. Z bolešjo smo se morali ob vsem tem spomniti majhnih Železnikov, kjer to prireditev izvedejo vsako leto in z velikim uspehom! To nam jasno pove, da je v Železnikih mnogo dobre volje, pri nas je pa ni! Prihodnje leto ne bomo smeli več popustiti, sicer bodo naše čipkarice ubrale drugo pot mimo svoje zadrage — vemo pa, da to pot že krepko ubirajo.

8. Iz zadrege nas je rešilo Trgovsko podjetje »Univerzal« iz Idrije, ki je to nedeljo vskočilo z Modno revijo. Odkrito rečeno — nismo pričakovali tako lepega uspeha! Podjetje se je pri tej zahtevni organizaciji naslonilo na domače neizkušene moči in popolnoma uspelo. Trgovina je že prej pri nakupu dodajala posebne kupone, iz katerih so na prireditvi izžrebali čedne nagrade, s katerimi so razveselili nekaj izžrebanih srečnežev. Manekene ter manekenke so izbrali med domačini in so se odlično obnesli. Za uspeh pa ima največjo zaslugo Marijan Kos kot odličen organizator in vodja prireditve. Čeprav je ves dan grozilo slabo vreme, je prireditev pritegnila veliko število gostov in jo lahko štejemo za najuspešnejšo v tej sezoni. Turistični delavci računamo tudi prihodnje leto na sodelovanje tega našega podjetja.

9. Program prireditve smo končali z »dnem gostincev«, ki je bil 31. julija. Dolgo

smo se morali pogajati z njimi, letos pa so se le združili in prav lepo organizirali svojo prireditev, saj imajo prav oni glavno korist od turizma. V vseh lokalih so bile gostom na voljo naše domače specialitete. V lokalu »Čipke« na trgu je bila dopoldne pokušnja pijač. Sodelovali so vsi proizvajalci, ki imajo stike z našim mestom. Popoldne je bilo težišče prireditve v »Mejci«; povezano je bilo s tekmovanjem natakarkjev, katerih spretnost je ocenjevala posebna komisija. No, bila je to prva taka prireditev v našem mestu, zato odziv tekmovalcev ni bil dober, čeprav so bile razpisane prav lepe nagrade. Med kvalificiranimi natakarkji je zmagal mladi Miro Bonča iz hotela »Nanos«, med nekvalificiranimi pa sta si prvo in drugo mesto razdelili Marica Gutnik in Ivanka Tratnik. Vseh tekmovalcev je bilo samo 13, med njimi so nekateri sicer dobri gostinski delavci imeli smolo in so morali odstopiti. To tekmovanje bi kazalo v bodoče še nekoliko razširiti in ga prirejati vsako leto, saj je med številnimi gosti vzbudilo prav veliko zanimanje.

In kakšna naj bi bila splošna ocena naših letošnjih turističnih prireditvev? Predvsem moramo upoštevati, da nam je zelo nagajalo vreme, ki je ogrožalo skoraj vsako prireditev in nam odtegnilo predvsem večje število tujih gostov. Tri odpadle prireditve smo nadomestili s tremi drugimi in nekako zadostili programu, zato bi morali biti zadovoljni. Temu pa ni tako: prav letošnje prireditve so pokazale, kako nam manjka požrtvovalnih turističnih delavcev, brez katerih ne bomo mogli razvijati pravega turizma. Še bolj pa so te prireditve pokazale, da imamo v našem mestu vedno manj delavoljnih ljudi. To pa je problem, ki ga kruto občutijo vse družbene organizacije. Kam plovemo?

Prihodnje leto bo leto mednarodnega turizma! Ob strani ne bomo smeli ostati. Česa pa se smemo lotiti pri takem stanju? Vprašanje terja takojšen odgovor. Prireditve se nam za prihodnje leto kar same ponujajo in programa ne bo težko sestaviti, če bomo znali združiti razcepljene sile.

Iščemo samo dobre turistične delavce!

Skupščina občine Idrija

Seja občinske skupščine dne 25. septembra 1966

Na 14. seji, ki je bila zaradi proslavljanja občinskega praznika v Cerknem, je skupščina občine Idrija obravnavala:

1. Poročilo o gibanju gospodarstva v občini v I. polletju 1966. Iz poročila je bilo razvidno,

da polletni gospodarski rezultati kažejo, da se v tem letu nadaljujejo lanska gibanja, za katera je karakterističen bolj umirjen razvoj proizvodnje in potrošnje ob istočasni večji usklajenosti med ponudbo in povpraševanjem. Kljub takemu razvoju pa obstajajo v panogah določene težave. V vseh panogah je bila dosežena stopnja

rasti višja od predvidene. Ker je drugo polletje za gospodarstvo vedno bolj živahno in ker se proti koncu leta plačana realizacija najbolj približuje fakturirani (ob polletju je znašala 84%), bo postavljen vrednostni plan delovnih organizacij ob koncu leta ne le dosežen, pač pa dokaj presežen.

Povprečni minimalni osebni dohodki zaposlenih v gospodarstvu so bili v juniju letos za 44 % višji kot istega meseca lani. V letošnjem I. polletju so povprečni osebni dohodki znašali 922 Ndin nasproti lanskim 611 Ndin, kar je za 51 % več. Če ne upoštevamo RZS, ki močno dviga povpreček, je ta znašal letos 665 Ndin nasproti lanskemu 476 Ndin, kar predstavlja 40 % povečanja. Najvišji povprečni osebni dohodki so pri rudniku, nato sledijo KZ Idrija, gostinsko podjetje »Pod gradom«, Avtoprevoz ter Univerzal, najnižji pa v Obrtniku v Cerknem, Krojačnici Idrija, ETI in Učilih. V prvih 6 mesecih letos je bilo od vseh zaposlenih še vedno 0,33 % z manj kot 300 Ndin osebnih dohodkov in 13,1 % z več kot 1400 Ndin. Z manj kot 300 Ndin osebnega dohodka je največ zaposlenih v obrti, z več kot 1400 Ndin pa v industriji oziroma pri rudniku.

Skupni indeks cen življenjskih stroškov se je v letošnjem I. polletju povečal nasproti istemu obdobju lani za 36 %. V povprečku so se realni osebni dohodki torej le malenkostno povečali.

V obdobju 6 mesecev letos nasproti istemu obdobju v lanskem letu se je število zaposlenih v celotnem gospodarstvu zmanjšalo za 66 oseb ali 2 %. Število zaposlenih se je najbolj zmanjšalo v ETI (75), SGG Tolmin (18), Komunalnem podjetju (12), Simplexu (19), precej pa se je povečalo pri rudniku (48) in Zidgradu (16).

Ob koncu junija je bilo prijavljenih 221 nezaposlenih oseb, od tega 174 žensk. Od skupnega števila nezaposlenih je največ nekvalificiranih ali polkvalificiranih delavcev (90 %), glede na spol pa močno prevladujejo ženske (79 %).

Izvoz posameznih delovnih organizacij kot so Rudnik živega srebra, Industrijsko podjetje ETA v Cerknem, Lesna industrija »22. julij« in Obrtno podjetje »Čipka« je v glavnem v skladu s planskimi predvidevanji in se tako dinarska, kakor tudi dolarska realizacija izvoza gibljeta v predvidenem okviru. Vse izvozne delovne organizacije naše občine tudi količinsko dosegajo plan, edina izjema je tovarna kolektorjev, ki v I. polletju še ni začela izvažati svojih proizvodov.

2. Odlok o zaključnem računu o izvršitvi proračuna občine Idrija za leto 1965.

Dohodki občinskega proračuna za leto 1965 so bili doseženi v višini 737.604.777 Sdin. Rebalansiran proračun ni bil realiziran za 66.385.223 Sdin ali za 9,26 %. Skupni proračunski izdatki znašajo 728.021.606 Sdin ali 98,70 % realiziranih dohodkov. Presežek dohodkov nad izdatki znaša tako 9.583.171 Sdin. Po uvedbi gospodarske reforme je občinska skupščina v septembru 1965 izvršila rebalans občinskega proračuna. Rebalans so terjali novo sprejeti ukrepi gospodarske reforme, s katerimi se je znižala stopnja prispevka iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja od prejšnjih 18 % na 12,5 %. Poglavitni razlog za izpad planiranih proračunskih dohodkov je bilo dejstvo, da se osebni dohodki po uvedbi gospodarske reforme niso toliko povečali, kot se je predvidevalo.

3. Odlok o potrditvi spremembe zazidalnega načrta za center v Cerknem.

4. Odlok o delnem zazidalnem načrtu nase-lja nad gimnazijo v Idriji.

5. Odlok o soglasju k sklepu zbora volivcev o ustanovitvi krajevne skupnosti Vojsko. Občinska skupščina je s tem odlokom in z odločbo o potrditvi statuta KS Vojsko omogočila, da začne KS na Vojskem s svojim delovanjem. Tako je pričela z delom tudi zadnja krajevna skupnost, katere ustanovitev je bila predvidena z občinskim statutom.

6. Predlog CDS Rudnika živega srebra Idrija za odložitev sklepa SO Idrija o vključitvi v ljubljansko komunalno skupnost soc. zavarovanja delavcev.

CDS RZS Idrija je skupščini občine Idrija predlagal, da se zadrži sklep o vključitvi zavarovancev z območja občine Idrija v komunalno skupnost soc. zavarovanja delavcev Ljubljana zaradi bojazni rudnika, da se bodo pokojninske in invalidske zadeve ter zadeve s področja uveljavljanja pravic do otroškega dodatka pri ljubljanskem zavodu reševale počasneje kakor pri novogoriškem zavodu, s katerim ima RZS že dobro utečene odnose.

Glede na to, da je SO Idrija prejela navedeni predlog CDS RZS Idrija komaj dan pred sejo občinske skupščine, je bil sprejet sklep, da bo o tem predlogu razpravljala na prihodnji seji.

Po končani delovni seji se je skupščina občine Idrija zbrala na slavnostno sejo v počastitev praznika občine Idrija, ki se praznuje vsako leto 26. septembra v spomin na ustanovitev Vojkove brigade, ki je bila ustanovljena v Cerknem 26. 9. 1943. leta. Poleg odbornikov občinske skupščine so seji prisostvovali še zvezni poslanec Jože Eržen, nekateri republiški poslanci, predsednik SO Tolmin Franc Skok, nekdanji komisar Vojkove brigade Ivan Puntar, organizator osvobodilnega gibanja na Cerkljanskem in prvoborec Jože Primožič-Miklavž, predstavniki družbeno političnih organizacij občine in drugi.

Predsednik občinske skupščine Janez Dolenc je ob tej priliki imel slavnostni govor, ki je bil objavljen v št. 3 Idrijskih razgledov. Po končani slavnostni seji je imel zvezni poslanec Jože Eržen priložnostni govor pred poslopjem krajevnega urada v Cerknem, nakar je bilo odkritih 5 spominskih plošč, ki obeležujejo kraje z važnejšimi dogodki iz NOB.

Seja občinske skupščine dne 12. novembra 1966

Na svoji 15. seji, kateri so prisostvovali tudi predstavniki samoupravnih organov vseh delovnih organizacij v občini ter predstavniki vseh družbeno-političnih organizacij, je skupščina Idrija obravnavala predvsem vprašanje celotne regionalne pripadnosti občine Idrija. Po vestranski razpravi, upoštevajoč sklep občinske skupščine z dne 14. februarja letos o vključitvi zavarovancev z območja občine Idrija v komunalno skupnost soc. zavarovanja delavcev Ljubljana in soglasno voljo občanov in delovnih organizacij, je skupščina občine Idrija sprejela sklep o vključitvi območja občine Idrija v ljubljansko regijo. Svojo odločitev je utemeljila z naslednjimi razlogi:

Že dolgo se v raznih organizacijah v idrijski občini porajajo težnje, da bi obnovili stike z ljubljanskim območjem. Težnjo opravičujejo s tem, da imajo s prebivalstvom teh predelov veliko skupnih in enakih problemov, ter da zaradi zgodovinskih, prirodnih, gospodarskih, kulturnih, zdravstvenih in drugih pogojev sodimo v ljubljansko in ne v novogoriško regijo.

Ljubljana je najbližje središče, ki s svojimi gospodarskimi, znanstvenimi, kulturno prosvet-

nimi, zdravstvenimi, socialno varstvenimi in drugimi organizacijami vpliva na razvoj v idrijski občini, občanom pa nudi tisto, česar jim mesto Idrija in druga središča v občini ne morejo nuditi. Ljubljana je hkrati tudi najbolj dostopno središče in je tesna povezanost idrijske občine s tem mestom dokazana tudi z gostoto prometnih zvez.

Povezanost z Novo Gorico in Koprom je bila posledica delitve Slovenije po rapalski pogodbi in kasnejših upravno-teritorialnih delitev.

Težnja po upravnem sodelovanju z Ljubljano je vznikla iz dejanske povezanosti našega prebivalstva s temi kraji, ki se je obnovila po priključitvi Slovenskega Primorja k Jugoslaviji oziroma že po kapitulaciji Italije. To sodelovanje obstaja na področju gospodarstva, zdravstva, šolstva, prosvete in se odraža tudi v migraciji prebivalstva, zaposlovanju itd.

Na povezavo z Ljubljano kažejo tudi vsakodnevni stiki občanov s tem središčem. Občani naše občine kupujejo predvsem v Ljubljani specializirano blago, tu iščejo specializirane storitve, specialne zdravstvene usluge, hospitalno zdravljenje. Mladina idrijske občine se šola predvsem v Ljubljani na srednjih strokovnih, višjih in visokih šolah.

Po ukinitvi okrajev se je občina Idrija začela povezovati z notranjskimi in ljubljanskimi občinami z medobčinskimi službami. Idrijski zavod za zaposlovanje se je priključil ljubljanskemu, šolski zavodi v idrijski občini pa so se vključili v ljubljanski zavod za prosvetno-pedagoško službo. Občina Idrija sodeluje z ljubljanskimi in notranjskimi občinami z inšpekcijskimi službami. Občine Idrija, Logatec in Vrhnika imajo skupen organ za kaznovanje prekrškov. S tem se je nadaljeval proces kompleksne preusmeritve idrijske občine v ljubljansko regijo in prenehala je povezanost s Koprom ter močno oslabela z Novo Gorico.

V vseh povojnih letih se je torej idrijska občina vedno bolj navezovala na Ljubljano. Ta proces je bil vedno hitrejši, čimbolj so odpadle ovire (bivša jugoslovansko-italijanska meja, upravno-teritorialna razdelitev, itd.), tako da je sedanja rahla povezanost z Novo Gorico le še upravno-administrativne narave.

Ni mogoče, da bi bila idrijska občina dejansko povezana z Ljubljano, in da bi nekatere upravne in administrativne posle opravljali v Novi Gorici. Taka rešitev ni smotrna ali ekonomska in popolnoma nasprotuje naši družbeni ureditvi.

Ob javnih razpravah o regionalni pripadnosti občine Idrija so se občani na raznih sestankih poklicnih skupnosti, gospodarskih organizacij, krajevnih organizacij SZDL in z anketo o geomedicinski pripadnosti Idrije, oz. o vprašanih financiranju zdravstva izrekli za priključitev k ljubljanski regiji.

Na podlagi gornjih ugotovitev je skupščina občine Idrija skupno z občinskim odborom SZDL, predsedniki krajevnih organizacij SZDL, predstavniki ostalih družbeno političnih organizacij in predstavniki organov upravljanja delovnih organizacij, na podlagi 80. člena statuta občine Idrija soglasno sprejela

SKLEP

O VKLJUČITVI OBČINE IDRIJA V LJUBLJANSKO REGIJO

I.

Občina Idrija se vključi v ljubljansko regijo, v katero sodi po prirodnih, gospodarskih, kulturnih, zdravstvenih in drugih pogojih.

II.

Občina Idrija bo tudi v bodoče sodelovala s primorskimi občinami pri reševanju gospodarskih, kulturnih in drugih vprašanj, ki so skupnega pomena.

III.

Ta sklep bo skupščina občine Idrija predložila pristojnim republiškimi organom, da bodo upoštevali stališče občanov občine Idrija, ko bodo izdelovali urbanistične načrte ali pripravljali in sprejemali predpise, s katerimi se urejajo razne službe po regijah.

Skupščina občine Idrija je obravnavala tudi predlog zakona o finansiranju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji. Po tem predlogu je občina Idrija še vedno vključena v izobraževalno skupnost Nova Gorica, kljub temu da je že pred časom zahtevala vključitev v ljubljansko izobraževalno skupnost in je to zahtevo tudi predložila republiškemu sekretariatu za kulturo in prosveto. Zaradi tega je skupščina občine Idrija v soglasju z vsemi učno vzgojnimi zavodi v občini sprejela sklep, da se predloži amandma k navedenemu predlogu zakona tako, da se občina Idrija vključi v izobraževalno skupnost Ljubljana in je naročila poslancema republiškega zbora in kulturno prosvetnega zbora republiške skupščine, da se sklep izvede.

Ohranili jih bomo v lepem spominu

Lapajne Franc, rudarski uslužbenec v pokopju iz Idrije, Srebrničeva 19, rojen 25. 3. 1885 v Idriji, je umrl 15. 10. 1966 v Idriji.

Pirc Jožefa roj. Čuk, družinska upokojenka iz Črnega vrha 85, rojena 19. 2. 1893 v Črnem vrhu, je umrla 17. 10. 1966 v Črnem vrhu.

Tratnik Franciška roj. Podobnik, družinska upokojenka iz Idrije, O. Župančiča 1, rojena 8. 3. 1879 v Čekovniku, je umrla 20. 10. 1966 v Idriji.

Pavšič Anton, upokojeni zidar iz Gornje Kanomlje 21, rojen 14. 5. 1879 v Gor. Kanomlji, je umrl 21. 10. 1966 v Gor. Kanomlji. Svojo mla-

dost je preživel v zelo težkih razmerah kot priložnostni zidar. Naši borci se ga bodo spominjali kot Smodnikovega Toneta ali Toneta v Plazeh, kjer si je bil zgradil bajto in kjer so našli vedno prijetno zatočišče, ker se je med prvimi vključil v našo borbo kot narodno zaveden aktivist.

Bratuš Franciška roj. Križič, gospodinja iz Sr. Kanomlje 37, rojena 30. 11. 1889 v Čekovniku, je umrla 25. 10. 1966 v Sr. Kanomlji. Za našo osvoboditev je začela delati že jeseni 1942. Njen starejši sin Karel je vstopil med partizane že 12. 12. 1942, mlajši sin Ivan pa nekoliko pozneje in je še pred razpadom Italije padel nekje na

Dolenjskem. Zaradi tega je bila 7. 3. 1943 odpeljana z vso družino v internacijo. Še preje pa so zaprli tudi njenega moža, ki je bil do pomladi 1944 po raznih taboriščih v Italiji in Nemčiji. Po razpadu Italije se je mati vrnila domov na opustošeni dom in je pridno nadaljevala z delom za našo borbo. Bila je skromna in marljiva parti-zanska mati.

Cesnik Jernej, upokojeni rudar iz Srednje Kanomlje 57, rojen 24. 8. 1896 v Predmeji, je umrl 26. 10. 1966 v Sr. Kanomlji. Za NOV je začel delati proti koncu 1942. Njegov edini ko-maj 17-letni sin je šel v partizane proti koncu 1942 in je padel še pred razpadom Italije nekje na Dolenjskem. Pokojni je sprva materialno pod-piral borbo, po razpadu Italije pa je odšel med borce, pozneje je bil vključen v krajevno povelj-stvo Narodne zaščite in deloval še po osvobo-ditvi kot stražar vojnih ujetnikov.

Svetik Bogomir, upokojeni zidar iz Otale-ža 4, rojen 14. 9. 1907 v Plužnjah, je umrl 29. 10. 1966 v Otaležu. Bil je v angloameriškem vojnem ujetništvu.

Carl Vladimir-Zmago, rudniški varilec iz Sp. Idrije 106, rojen 20. 10. 1925 v Sp. Kanomlji, je umrl 1. 11. 1966 v Sp. Idriji. Bil je sin zelo na-predno usmerjene rudarske družine. Kot mla-dinec in skojevac je začel delati za osvoboditev že zgodaj jeseni 1942 in je sodeloval na vseh tro-silnih in propagandnih akcijah. Dne 16. 12. 1942 je stopil v NOV v II. Trnovsko četo, ki je bila formirana tiste dni na Žirovčevi planini nad Sr. Kanomljo in je bila sestavljena pretežno iz domačinov. V tej četi pa je bil le malo časa, ker je bil premeščen na ozemlje Čepovana in Trebuše, kjer je postal komandir kurirske po-staje. Zaradi velike razgledanosti in požrtvoval-nosti je bil ob koncu 1942 sprejet v KPS. Ude-ležil se je mnogih bojov in 1944 postal obvešče-valni oficir XXXI. divizije, kjer je bil do konca vojne. Po vojni je bil zelo aktiven družbeno poli-tični delavec, za časa informbiroja pa je padla

na njega neutemeljena senca, ki jo je prenesel stoično ter je nato pridno nadaljeval z delom v raznih organizacijah in samoupravnih organih rudnika. Bil je zelo priljubljen med soborci, vaščani in delovnimi tovariši.

Podobnik Helena, kmetovalka iz Sp. Idrije 83, rojena 15. 4. 1910 v Sp. Idriji, je umrla 2. 11. 1966 v Sp. Idriji. Kot samska se je vse življenje pridno mučila na svoji kmetiji, ki stoji zelo osamljena v strmih bregovih, zato so se začeli pri njej zbirati partizani že 1943. Nudila jim je hrano in jih sprejemala pod streho ter jim oddajala razna sporočila, ki jih je prejemale iz postojanke. Bila je skromna in delavna žen-ska iz Stajških strmin.

Felc Andrej, upokojeni rudar iz Sp. Idrije 76, rojen 19. 11. 1900 v Sp. Idriji, je umrl 8. 11. 1966 v Sp. Idriji. Za NOV je začel delati v začet-ku 1943, med borbe pa je stopil kljub svojim le-tom takoj po razpadu Italije. Bil je po raznih brigadah in sodeloval v raznih borbah. Leta 1944 je bil premeščen na okr. poveljstvo Nar. zaščite Vojsko-Črni vrh, kjer je ostal do konca vojne. Tudi po osvoboditvi je bil aktiven družbeno politični delavec.

Eržen Ana roj. Štremfelj, gospodinja iz Jazn 29, rojena 2. 5. 1911 v Lanišah, je umrla 8. 11. 1966 v Jaznah.

Kunc Jožef, rudar iz Idrije, Bazoviška 10, rojen 18. 3. 1911 v Doleh, je umrl 13. 11. 1966 v Idriji.

Scoziero Karlina roj. Koler, osebna upoko-jenka iz Idrije, Kap. Miheva 28, rojena 25. 10. 1907 v Idriji, je umrla 13. 11. 1966 v Idriji. Bila je vdova padlega borca.

Knap Apolonija roj. Razpet, družinska upo-kojenka iz Idrije, St. Rozmana 18, rojena 29. 1. 1885 v Spodnji Kanomlji, je umrla 16. 11. 1966 v Idriji.

Rupnik Franc, kmetovalec iz Kanjega dola 7, rojen 17. 2. 1894 v Kanjem dolu, je umrl 19. 11. 1966 v Kanjem dolu.

Turistično društvo Idrija

ima svoj sedež na avtobusni postaji in prodaja vse vrste turističnih spominkov ter propagandnega materiala, nudi vse turistične in potovalne informacije, posreduje rezervacije za počitniško letovanje in skrbi za pospeševanje turistične dejavnosti v našem mestu.

Vsem občanom in delovnim ljudem
želimo srečno in uspešno
novo leto 1967!

Tovarna kolektorjev Idrija

izdeluje kolektorje (komutatorje) za avtoelektriko, gospodinjske stroje in za razna ročna električna orodja.

Izšolali smo visoko kvalificirane kadre za tovrstno specializirano proizvodnjo, kar nam omogoča izdelati prvovrstne in garantirane izdelke, s katerimi bomo že prihodnje leto nastopili tudi na inozemskem tržišču.

Vsem poslovnim prijateljem in vsem našim občanom želimo srečno in uspešno leto 1967!

Skupščina občine

Občinski komite ZKS

Občinski odbor SZDL

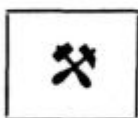
Občinski komite ZMS

Občinska zveza prosvetnih društev

*želiyo vsem občanom in vsemu
delovnemu ljudstvu*

uspehov polno leto 1967

**Uprava - delovni kolektiv - organi upravljanja -
sindikalna podružnica in rudniški komite ZKS**

**voščijo vsem rudarjem
in vsem delovnim ljudem
srečno in uspehov polno
NOVO LETO 1967
z željo, da bi dosegli še
večje uspehe v izgradnji
naše socialistične domovine!**

**Rudnika
živega
srebra
IDRIJA**

Kreditna banka in hranilnica Nova Gorica

Z EKSPOZITURAMI V IDRIJI, AJDOVŠČINI IN TOLMINU

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po 5 %
vezane hranilne vloge in jih obrestuje po 7 %
daje potrošniške kredite v gotovini in čekih
turistične kredite
gospodarske kredite
stanovanjske kredite vseh kategorij
zamenjuje vse vrste valut
vodi žiro račune državljanov
opravlja vse blagajniške posle v zvezi z navedeno dejavnostjo
občanov

Vsem gospodarskim organizacijam, vsem našim občanom in številnim poslovnim prijateljem želimo srečno in uspešno leto 1967 z željo za čim tesnejše sodelovanje!

Občinska turistična zveza

ima svoj sedež na avtobusni postaji in opravlja vse posle za večji razvoj turizma v naši občini.

Vsem občanom, domačim in tujim obiskovalcem naših lepih in zanimivih krajev želimo uspešno leto 1967!

Hotel in restavracija »NANOS« v Idriji

z obratoma »SOČA« in gostilno »Jelenk« v Godoviču vam postreže z najboljšimi pijačami in jedmi ter idrijskimi specialitetami po najnižjih cenah.

V hotelu »Nanos« je gostom na voljo mrzla in topla voda v prenovljenih spalnicah. V naši recepciji lahko zamenjate tudi tujo valuto.

Posebno pozornost posvečamo raznim izletnikom in skupinskim obiskom, katerim postrežemo v veliki dvorani. Prireditelje šolskih izletov posebej opozarjamo, da skupinam postrežemo tudi samo z enolončnicami ali z juho po najnižji ceni.

Postrežemo z idrijskimi žlikrofi in drugimi idrijskimi specialitetami ter ribami in divjačino. Žlikrofe dobite redno v »Nanosu« vsak četrtek in soboto, v »Soči« pa vsak torek tudi brez prednaročila.

V mali sobi postrežemo po prednaročilu manjše družbe ob raznih slovesnostih.

V naši recepciji dobite vse informacije, spominčke in razglednice.

KMETIJSKA ZADRUGA IDRIJA

_____ želi
*vsem občanom
srečno in uspešno novo leto 1967*

»SAP« - Ljubljana, poslovalnica Idrija

priporoča svoje turistične usluge:

- organizira prevoze, ekskurzije in potovanja po domovini in v inozemstvo
- posreduje železniške vozovnice in nabavlja potne liste in tuje vizume
- prodaja avtobusne vozovnice in rezervacije
- garderoba
- rezervira hotelske in privatne sobe
- menjava tuja plačilna sredstva
- prodaja turistične spominke
- turistične informacije

Vsem svojim cenjenim strankam želimo srečno in uspešno novo leto!

Trgovsko podjetje

„UNIVERZAL“ IDRIJA

opozarja na novo trgovino »ELEKTRON«, kjer lahko nabavite ves električni material in vse gospodinjске stroje!

Z novim letom bomo odprli tudi prvo samopostrežno trgovino v Rozmanovi ulici (nekdanja Bašerija).

Vsem odjemalcem, poslovnim prijateljem in vsem našim občanom želimo srečno novo leto 1967!

Montažno podjetje

„SIMPLEX“ IDRIJA

obvešča poslovne prijatelje in zasebnike, ki zidajo stanovanjske hiše, da smo začeli montirati tudi kotlovnice na tekoča goriva, z avtomatičnim kurjenjem.

Vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem želimo srečno in uspehov polno leto 1967.

Priporočamo se za nadaljnje usluge in naročila.

Soško gozdno gospodarstvo

z obratom I v Idriji
obratom II v Idriji
in obratom v Črnem vrhu

želi vsem občanom in vsemu delovnemu
ljudstvu srečno in uspešno leto 1967!

Gradbeno podjetje »ZIDGRAD« v Idriji

opravlja vsa gradbena naročila nizkih, visokih in industrijskih objektov v popolno zadovoljstvo naročnikov.

Specializirali smo se tudi v jamskih gradnjah.

Naša tehnična oprema je bila toliko izpopolnjena, da smo pripravljeni za prevzem tudi najbolj zahtevnih gradenj.

Vsem številnim poslovnim prijateljem in vsem našim občanom
želimo srečno in uspešno leto 1967!

Obrtna delavnica
v Idriji

»STANDARD«

opravlja vsa mizarska dela, montažo stavbne opreme, polaga parkete in umetne mase,
izvršuje slikopleskarska in črkopleskarska dela,

posebno pa opozarja na vsa pečarska dela, polaganje stenske keramične obloge, keramit
in klinker tlakov ter dobavo in montažo vseh vrst peči.

Vsem poslovnim prijateljem in vsem občanom srečno in uspehov polno leto 1967!

Avtoprevoz TOLMIN - IDRIJA

s poslovnimi enotami v Tolminu, Idriji in Cerknem opravlja vsako-
vrstne prevoze z avtovlaki doma in v inozemstvu. V lastnih delav-
nicah v Tolminu in Idriji popravlja vsa vozila vseh znamk. Za
delo daje podjetje garancijo. V sklopu podjetja v Tolminu in
v poslovni enoti v Idriji posluje servis za vozila FIAT-ZASTAVA
in TAM.

Pri servisu za gorivo v Tolminu in Cerknem dobite nafto in
naftne derivate. Servis ima dnevno in nočno službo.

Telefonično lahko kličete Tolmin 25 in 56, Idrijo 76-080, Cerkno 7.

Vsem poslovnim prijateljem in delovnemu ljudstvu srečno in uspešno leto 1967!